

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο πενταμελές τμήμα)
της 16ης Απριλίου 1997 *

Στην υπόθεση T-20/94,

Johannes Hartmann, κάτοικος Hamminkeln (Γερμανία), εκπροσωπούμενος από τους Bernd Meisterernst, Mechtild Düsing, Dietrich Manstetten και Frank Schultze, δικηγόρους Münster, με αντίκλητους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Lambert Dupong και Guy Kosbruck-Raus, 14 A, rue des Bains,

ενάγων,

κατά

Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ενώσεως, εκπροσωπούμενου από τον Arthur Brautigam, νομικό σύμβουλο, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Bruno Eynard, γενικό διευθυντή της διευθύνσεως νομικών υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, 100, boulevard Konrad Adenauer,

και

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον Dierk Boob, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, επικουρούμενο από τους Hans-Jürgen Rabe και Georg M. Berrisch, δικηγόρους Αμβούργου και Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

εναγομένων,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

που έχει ως αντικείμενο αγωγή αποζημιώσεως στηριζόμενη στα άρθρα 178 και 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ και στον κανονισμό (ΕΟΚ) 2187/93 του Συμβουλίου, της 22ας Ιουλίου 1993, για την προσφορά αποζημιώσεως σε ορισμένους παραγωγούς γάλακτος και γαλακτοκομικών προϊόντων οι οποίοι εμποδίστηκαν προσωρινά να ασκήσουν τη δραστηριότητά τους (ΕΕ L 196, σ. 6), με την οποία ζητείται αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη ο ενάγων λόγω του ότι εμποδίστηκε να διαθέσει γάλα στην αγορά κατ' εφαρμογήν του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984, περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 90, σ. 13), όπως συμπληρώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1371/84 της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 1984 (ΕΕ L 132, σ. 11),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (πρώτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους Α. Saggio, Πρόεδρο, C. W. Bellamy, Α. Καλογερόπουλο, V. Tiili και R. M. Moura Ramos, δικαστές,

γραμματέας: Η. Jung

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 21ης Μαΐου 1996,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Πραγματικά περιστατικά και κανονιστικό πλαίσιο

Για να μειώσει το πλεόνασμα της παραγωγής γάλακτος στην Κοινότητα, το Συμβούλιο εξέδωσε το 1977 τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1078/77, της 17ης Μαΐου 1977, περί θεσπίσεως συστήματος προμοδοτήσεων για τη μη εμπορία του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων και τη μετατροπή των αγελών

βοοειδών γαλακτοκομικής κατευθύνσεως (JO L 131, σ. 1). Ο κανονισμός αυτός παρείχε προμοδότηση στους παραγωγούς σε αντιστάθμιση της εκ μέρους τους αναλήψεως υποχρεώσεως περί μη διαθέσεως στο εμπόριο γάλακτος ή περί μετατροπής των αγελών τους για περίοδο πέντε ετών.

- 2 Ο ενάγων, παραγωγός γάλακτος στη Γερμανία, ανέλαβε μια τέτοια υποχρέωση, η οποία έληξε στις 16 Ιουλίου 1986.
- 3 Το 1984, προς αντιμετώπιση της υπερπαραγωγής που εξακολουθούσε να υφίσταται, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 856/84, της 31ης Μαρτίου 1984 (ΕΕ L 90, σ. 10), για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1968, περί κοινής οργάνωσης αγοράς στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/003, σ. 82). Με το νέο άρθρο 5γ του τελευταίου αυτού κανονισμού επιβλήθηκε «πρόσθετη εισφορά» επί των ποσοτήτων γάλακτος που παραδίδουν οι παραγωγοί όταν αυτές υπερβαίνουν μια «ποσότητα αναφοράς».
- 4 Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984, περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 90, σ. 13, στο εξής: κανονισμός 857/84), καθόρισε την ποσότητα αναφοράς για κάθε παραγωγό βάσει της παραγωγής που παραδόθηκε κατά τη διάρκεια ενός έτους αναφοράς, ήτοι του ημερολογιακού έτους 1981, με την επιφύλαξη της δυνατότητας των κρατών μελών να επιλέξουν το ημερολογιακό έτος 1982 ή 1983. Ο κανονισμός αυτός συμπληρώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1371/84 της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 1984, για τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής της συμπληρωματικής εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 (ΕΕ L 132, σ. 11, στο εξής: κανονισμός 1371/84).
- 5 Η υποχρέωση του ενάγοντος κάλυπτε το έτος που ορίστηκε ως έτος αναφοράς. Επειδή δεν είχε παραγάγει γάλα κατά τη διάρκεια του έτους αυτού, ο ενάγων δεν μπόρεσε να λάβει ποσότητα αναφοράς ούτε, κατά συνέπεια, να διαθέσει στο εμπόριο ποσότητα γάλακτος που να μην επιβαρύνεται με την πρόσθετη εισφορά.

- 6 Με αποφάσεις της 28ης Απριλίου 1988, 120/86, Mulder (Συλλογή 1988, σ. 2321, στο εξής: απόφαση Mulder I ή υπόθεση Mulder I), και 170/86, von Deetzen (Συλλογή 1988, σ. 2355), το Δικαστήριο έκρινε ανίσχυρο τον κανονισμό 857/84, όπως αυτός συμπληρώθηκε με τον κανονισμό 1371/84, λόγω παραβίασεως της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.
- 7 Σε εκτέλεση των δύο αυτών αποφάσεων, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 764/89 του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 1989, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στον άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 84, σ. 2, στο εξής: κανονισμός 764/89). Κατ' εφαρμογήν αυτού του τροποποιητικού κανονισμού, στους παραγωγούς οι οποίοι είχαν αναλάβει υποχρεώσεις μη εμπορίας ή μετατροπής χορηγήθηκε μια «ειδική» ποσότητα αναφοράς (καλούμενη επίσης ποσόστωση). Οι εν λόγω παραγωγοί ονομάζονται «παραγωγοί SLOM I».
- 8 Η χορήγηση ειδικής ποσότητας αναφοράς εξηρατό από διάφορες προϋποθέσεις. Το Δικαστήριο έκρινε ανίσχυρες ορισμένες από τις προϋποθέσεις αυτές, με αποφάσεις της 11ης Δεκεμβρίου 1990, C-189/89, Spagl (Συλλογή 1990, σ. I-4539), και C-217/89, Pastätter (Συλλογή 1990, σ. I-4585).
- 9 Κατόπιν των αποφάσεων αυτών, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1639/91, της 13ης Ιουνίου 1991, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων (ΕΕ L 150, σ. 35, στο εξής: κανονισμός 1639/91), με τον οποίο χορηγήθηκε ειδική ποσότητα αναφοράς στους οικείους παραγωγούς. Οι παραγωγοί αυτοί αποκαλούνται «παραγωγοί SLOM II».
- 10 Ένας από τους παραγωγούς που είχε ασκήσει την προσφυγή η οποία οδήγησε στην έκδοση απόφασεως περί του ανισχύρου του κανονισμού 857/84 είχε ασκήσει στο μεταξύ, με άλλους παραγωγούς, αγωγή αποζημιώσεως κατά του Συμβουλίου και της Επιτροπής προς αποκατάσταση των ζημιών που προκλήθηκαν από τη μη χορήγηση ποσότητας αναφοράς στο πλαίσιο της εφαρμογής του ως άνω κανονισμού.

- 11 Με απόφαση της 19ης Μαΐου 1992, C-104/89 και C-37/90, Mulder κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. I-3061, στο εξής: απόφαση Mulder II ή υπόθεση Mulder II), το Δικαστήριο έκρινε ότι η Κοινότητα είναι υπεύθυνη για τις ζημιές αυτές. Με την απόφαση αυτή δόθηκε στους διαδίκους προθεσμία ενός έτους για να συμφωνήσουν επί του ύψους της αποζημιώσεως. Δεδομένου ότι οι διάδικοι δεν κατέληξαν σε συμφωνία επ' αυτού, απαναλήφθηκε η διαδικασία για να δοθεί η δυνατότητα στο Δικαστήριο να καθορίσει, με απόφαση περατώνουσα τη διαδικασία, τα κριτήρια εκτιμήσεως της ζημίας.
- 12 Από την απόφαση Mulder II προκύπτει ότι κάθε παραγωγός, ο οποίος εμποδίστηκε να διαθέσει γάλα στο εμπόριο αποκλειστικά λόγω της εκ μέρους του αναλήψεως υποχρεώσεως περί μη εμπορίας ή περί μετατροπής, δικαιούται, καταρχήν, να λάβει αποζημίωση.
- 13 Αντιμετωπίζοντας ένα μεγάλο αριθμό εμπλεκόμενων παραγωγών και λόγω των δυσχερειών που θα προέκυπταν από τη διαπραγμάτευση ατομικών λύσεων, το Συμβούλιο και η Επιτροπή δημοσίευσαν στις 5 Αυγούστου 1992 την ανακοίνωση 92/C 198/04 (ΕΕ C 198, σ. 4, στο εξής: ανακοίνωση ή ανακοίνωση της 5ης Αυγούστου). Στην ανακοίνωση αυτή τα κοινοτικά όργανα αναφέρθηκαν πρώτα στις συνέπειες της αποφάσεως Mulder II, εκφράζοντας στη συνέχεια την πρόθεσή τους να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα αποζημιώσεως των ενδιαφερόμενων παραγωγών προκειμένου να συμμορφωθούν πλήρως προς αυτήν. Μέχρι της λήψεως των μέτρων αυτών τα κοινοτικά όργανα ανέλαβαν την υποχρέωση να μην επικαλεσθούν έναντι οποιουδήποτε παραγωγού δικαιουμένου αποζημιώσεως την παραγραφή που προκύπτει από το άρθρο 43 του Οργανισμού (ΕΚ) του Δικαστηρίου. Ωστόσο, η εν λόγω ανάληψη υποχρεώσεως εξηρτάτο από την προϋπόθεση ότι το δικαίωμα αποζημιώσεως δεν είχε εισέτι παραγραφεί την ημερομηνία δημοσιεύσεως της ανακοινώσεως ή την ημερομηνία κατά την οποία ο παραγωγός απευθύνθηκε σε κάποιο από τα ως άνω κοινοτικά όργανα. Τέλος, τα κοινοτικά όργανα διαβεβαίωσαν τους παραγωγούς ότι δεν θα είχε γι' αυτούς δυσμενείς συνέπειες η μη προβολή διεκδικήσεων μετά την ημερομηνία δημοσιεύσεως της ανακοινώσεως και μέχρι την ημερομηνία λήψεως συγκεκριμένων μέτρων αποζημιώσεως.
- 14 Στο πλαίσιο όσων εξετέθησαν με την ανακοίνωση της 5ης Αυγούστου, το Συμβούλιο εξέδωσε τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2187/93, της 22ας Ιουλίου 1993, για την προσφορά αποζημίωσης σε ορισμένους παραγωγούς γάλακτος ή γαλακτοκομικών προϊόντων, οι οποίοι εμποδίστηκαν προσωρινά να ασκήσουν τη δραστηριότητά τους (ΕΕ L 196, σ. 6, στο εξής: κανονισμός 2187/93). Ο κανονισμός προβλέπει προσφορά κατ' αποκοπή αποζημιώσεως στους παραγωγούς που έλαβαν ειδικές ποσότητες αναφοράς υπό τις προβλεπόμενες από τους κανονισμούς 764/89 και 1639/91 προϋποθέσεις.

- 15 Το άρθρο 8 του κανονισμού 2187/93 ορίζει ότι η αποζημίωση καταβάλλεται μόνο για την περίοδο για την οποία το δικαίωμα προς αποζημίωση δεν παραγράφηκε. Η ημερομηνία διακοπής της πενταετούς προθεσμίας παραγραφής που προβλέπει το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου είναι η ημερομηνία υποβολής αιτήματος σε ένα από τα εν λόγω κοινοτικά όργανα ή η ημερομηνία της εγγραφής της αγωγής στο Πρωτόκολλο του Δικαστηρίου ή ακόμη, το αργότερο, η 5η Αυγούστου 1992, ημερομηνία δημοσίευσης της προαναφερθείσας ανακοινώσεως (άρθρο 8, παράγραφος 2, στοιχείο α'). Η περίοδος για την οποία καταβάλλεται αποζημίωση αρχίζει πέντε έτη πριν από την ημερομηνία διακοπής της παραγραφής και λήγει με τη χορήγηση στον παραγωγό ειδικής ποσότητας αναφοράς κατ' εφαρμογή των κανονισμών 764/89 και 1639/91.
- 16 Κατά το άρθρο 14, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2187/93, η αποδοχή της προσφοράς συνεπάγεται παραίτηση από οποιαδήποτε αξίωση έναντι των κοινοτικών οργάνων όσον αφορά την επίμαχη ζημία.
- 17 Με έγγραφο 30ής Απριλίου 1992, που παρελήφθη στις 4 Μαΐου 1992, ο ενάγων ζήτησε από το Συμβούλιο αποκατάσταση των ζημιών του. Με επιστολή της 6ης Μαΐου 1992 το Συμβούλιο, αρνούμενο ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη θεμελίωση ευθύνης της Κοινότητας έναντι του ενάγοντος και επιδιώκον την αποφυγή της ασκήσεως σχετικής αγωγής, τον πληροφόρησε ότι παραιτείτο από τη δυνατότητα να επικαλεστεί την παραγραφή μέχρι την πάροδο τριμήνου χρονικού διαστήματος από της εκδόσεως της αποφάσεως Mulder II. Διευκρίνισε ότι η παραίτησή του από την εν λόγω δυνατότητα αφορούσε μόνο τα δικαιώματα που δεν είχαν ακόμη παραγραφεί την ημερομηνία υποβολής του αιτήματος αποζημιώσεως.
- 18 Le 26 Νοεμβρίου 1993 ο ενάγων έλαβε εκ μέρους της αρμόδιας γερμανικής αρχής προσφορά αποκαταστάσεως των ζημιών που υπέστη, η οποία του υποβλήθηκε σύμφωνα με τον κανονισμό 2187/93. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 8, παράγραφος 2, στοιχεία α' και β', του εν λόγω κανονισμού, η προσφορά δεν κάλυπτε την περίοδο που περιλαμβάνεται μεταξύ της 17ης Ιουλίου 1986 και της 3ης Μαΐου 1987.
- 19 Ο ενάγων δεν αποδέχθηκε την προσφορά αυτή κατά τους τύπους του άρθρου 14 του κανονισμού 2187/93.

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

- 20 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 22 Ιανουαρίου 1994, ο ενάγων ζήτησε να υποχρεωθούν τα κοινοτικά όργανα να του καταβάλουν αποζημίωση, υπολογιζόμενη σύμφωνα με τον κανονισμό 2187/93 για το χρονικό διάστημα που περιλαμβάνεται μεταξύ της 17ης Ιουλίου 1986, ημερομηνίας λήξεως της υποχρεώσεώς του μη εμπορίας, και της 29ης Μαρτίου 1989, ημερομηνίας ενάρξεως ισχύος του κανονισμού 764/89.
- 21 Πέραν της αποζημιώσεως, με το δικόγραφο του ενάγοντος εξητείτο επίσης η ακύρωση του άρθρου 8, παράγραφος 2, στοιχεία α' και β', του κανονισμού 2187/93, καθόσον οι διατάξεις αυτές αποκλείουν την καταβολή αποζημιώσεως στον ενάγοντα από τις 17 Ιουλίου 1986. Εντούτοις, με έγγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία στις 21 Φεβρουαρίου 1994, ο ενάγων παραιτήθηκε από την προσφυγή ακυρώσεως.
- 22 Εξάλλου, ο ενάγων υπέβαλε στις 22 Ιανουαρίου 1994 αίτηση λήψεως προσωρινών μέτρων, ζητώντας την αναστολή του άρθρου 14 του κανονισμού 2187/93. Με διάταξη της 25ης Ιανουαρίου 1994 (T-20/94 R, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή, στο εξής: διάταξη της 25ης Ιανουαρίου), ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου αποφάσισε ότι η αναστολή της προθεσμίας που καθορίζεται στο άρθρο 14, τρίτο εδάφιο, του εν λόγω κανονισμού, που αποφασίστηκε με διάταξη ασφαλιστικών μέτρων της 12ης Ιανουαρίου 1994, T-554/93 R, Abbott Trust κ.λπ. (Συλλογή 1994, σ. II-1), παρήγε αποτελέσματα έναντι του ενάγοντος. Διευκρίνισε επίσης ότι, στην περίπτωση του ενάγοντος, η προθεσμία δεν θα έληγε προ της παρόδου δύο εβδομάδων από την ημερομηνία εκδόσεως διατάξεως περατώνουσας άλλη διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων, η οποία περατώθηκε την 1η Φεβρουαρίου 1994 (διάταξη του Προέδρου του Πρωτοδικείου T-278/93 R, T-555/93 R, T-280/93 R και T-541/93 R, Jones κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-11).
- 23 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (πρώτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Οι διάδικοι ανέπτυξαν τις παρατηρήσεις τους κατά τη συνεδρίαση της 21ης Μαΐου 1996.

24 Ο ενάγων ζητεί με το δικόγραφο του από το Πρωτοδικείο:

— να υποχρεώσει εις ολόκληρον τα εναγόμενα κοινοτικά όργανα να του καταβάλουν, σύμφωνα με τον κανονισμό 2187/93, αποζημίωση ύψους 31 976,899 ECU εντόκως προς 8 % ετησίως από τις 19 Μαΐου 1992.

— να ακυρώσει το άρθρο 8, παράγραφος 2, του κανονισμού 2187/93, καθόσον η διάταξη αυτή περιορίζει την περίοδο για την οποία μπορεί να λάβει αποζημίωση ο ενάγων.

— να καταδικάσει εις ολόκληρον τα εναγόμενα όργανα στα δικαστικά έξοδα.

25 Με το υπόμνημα απαντήσεώς του ο ενάγων, αφού παραιτήθηκε από την προσφυγή ακυρώσεως, εμμένει στην αγωγή αποζημιώσεως, χωρίς αναφορά στον κανονισμό 2187/93.

26 Το Συμβούλιο, εναγόμενο, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την αγωγή ως απαράδεκτη και, επικουρικώς, ως αβάσιμη.

— να καταδικάσει τον ενάγοντα στα δικαστικά έξοδα.

27 Η Επιτροπή, εναγόμενη, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την αγωγή ως απαράδεκτη και, επικουρικώς, ως αβάσιμη.

— να καταδικάσει τον ενάγοντα στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων εκείνων της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων, και, επικουρικώς, των σχετικών με το αίτημα ακυρώσεως το οποίο αποσύρθηκε.

Επί του παραδεκτού

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 28 Το Συμβούλιο και η Επιτροπή ισχυρίζονται ότι η αγωγή είναι απαράδεκτη λόγω παραβάσεως του άρθρου 44 του Κανονισμού Διαδικασίας.
- 29 Κατά το Συμβούλιο, το δικόγραφο της αγωγής στερείται συγκεκριμένων επιχειρημάτων σχετικά με την προβαλλόμενη ζημία. Προς απόδειξη των ζημιών του, ο ενάγων περιορίζεται σε μνεία της προσφοράς αποζημιώσεως που του υποβλήθηκε κατ' εφαρμογήν του κανονισμού 2187/93. Ελλείπουν επίσης ορισμένα στοιχεία σχετικά με τις εναλλακτικές οικονομικές δραστηριότητες του ενάγοντος την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας εμποδίστηκε να παράγει γάλα. Τα προσκομισθέντα στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως στοιχεία, ιδίως μια έκθεση πραγματογνωμοσύνης, δεν στηρίζονται αποκλειστικά σε στοιχεία που αφορούν τον ενάγοντα αλλά και σε στατιστικές αφορώσες το σύνολο των παραγωγών γάλακτος. Εξάλλου, το Συμβούλιο αμφισβητεί τη βασιμότητα της προσκομιζόμενης εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης. Επομένως, αφού τα στοιχεία αυτά δεν είναι επαρκή, η αγωγή είναι απαράδεκτη.
- 30 Η Επιτροπή διατείνεται ότι τα στοιχεία που προσκομίζει ο ενάγων με το δικόγραφο της αγωγής δεν είναι επαρκώς συγκεκριμένα ώστε να πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 44 του Κανονισμού Διαδικασίας. Σύμφωνα με την απόφαση Mulder II (σκέψεις 26 έως 34), εναπόκειται στον ενάγοντα να αποδείξει το προβαλλόμενο διαφυγόν εισόδημα, που αντιστοιχεί καταρχήν στη διαφορά μεταξύ του εισοδήματος το οποίο ο ενδιαφερόμενος θα πραγματοποίησε αν συνεχιζόταν η παραγωγή γάλακτος και εκείνου που αποκόμισε από ενδεχόμενες εναλλακτικές δραστηριότητες. Όμως, στο δικόγραφο της αγωγής δεν περιλαμβάνονται τέτοια στοιχεία. Εξάλλου, έστω και αν η αγωγή παρέπεμπε στα άρθρα 178 και 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ, που

θα μπορούσαν να αποτελέσουν εν προκειμένω τη μόνη εναπομείνασα δυνατότητα αποζημίωσης, η αγωγή θα εξακολουθούσε να είναι απαράδεκτη. Σε μια τέτοια περίπτωση, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (απόφαση της 28ης Μαρτίου 1979, 90/78, Granata κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 615, σκέψη 5), αγωγή αποζημίωσης στηριζόμενη στα άρθρα 178 και 215 της Συνθήκης, η οποία δεν προσδιορίζει τη ζημία, δεν πληροί τις προϋποθέσεις του Κανονισμού Διαδικασίας και, επομένως, είναι απαράδεκτη.

31 Κατόπιν της εκ μέρους του ενάγοντος επικλήσεως, με το υπόμνημα απαντήσεώς του, του άρθρου 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης, ως βάσεως της αξιώσεώς του, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι ο κανονισμός 2187/93 και το άρθρο 215 της Συνθήκης διαφέρουν τόσο ως προς τις προϋποθέσεις εφαρμογής όσο και ως προς τις συνέπειές τους. Η υποχρέωση αποδείξεως της ζημίας διαφέρει στις δύο αυτές περιπτώσεις, ο δε κατ' αποκοπήν υπολογισμός που προβλέπει ο κανονισμός δεν μπορεί να αντικαταστήσει, σε μια περίπτωση στην οποία αυτός δεν θα είχε εφαρμογή, την πληρέστερη παράθεση στοιχείων που επιβάλλει το άρθρο 215 της Συνθήκης. Επιπλέον, όσον αφορά τα στοιχεία που ο ενάγων προσκομίζει με το υπόμνημα απαντήσεώς του, η προβολή τους είναι εκπρόθεσμη σύμφωνα με το άρθρο 48, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, καθόσον αποτελούν νέους ισχυρισμούς.

32 Η Επιτροπή απορρίπτει τους ισχυρισμούς του ενάγοντος σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', και παράγραφος 6, του Κανονισμού Διαδικασίας. Το άρθρο 44, παράγραφος 6, προβλέπει την τακτοποίηση του δικογράφου της αγωγής μόνο σε περίπτωση μη τηρήσεως των παραγράφων 3 έως 5, και όχι της παραγράφου 1. Από τη νομολογία προκύπτει (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Δεκεμβρίου 1966, 3/66, Alfieri κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 463) ότι είναι απαράδεκτη η αγωγή αποζημίωσης που δεν προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο υπολογίστηκε η προβαλλόμενη ζημία.

33 Ο ενάγων υποστηρίζει ότι η ένσταση απαραδέκτου βασίζεται σε πεπλανημένη ερμηνεία του άρθρου 44 του Κανονισμού Διαδικασίας. Η παράβαση της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού δεν έχει τις προβλεπόμενες στην παράγραφο 6 συνέπειες. Επομένως, δεν υπάρχει λόγος να επεκταθεί το αφορών το απαραδέκτο της αγωγής ζήτημα της παραγράφου 6 στις παραβάσεις της παραγράφου 1.

- 34 Εν πάση περιπτώσει, το αντικείμενο της διαφοράς και οι προβαλλόμενοι λόγοι μπορούν να προσδιοριστούν με βάση το δικόγραφο της αγωγής. Επιπλέον, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 9ης Δεκεμβρίου 1965, 29/63, 31/63, 36/63, 39/63 έως 47/63, 50/63 και 51/63, *Laminoirs, hauts fourneaux, forges, fonderies et usines de la Providence* κ.λπ. κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 197, και *Granaria* κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, προαναφερθείσα), στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως δεν είναι απαραίτητο να αναφέρεται αριθμητικά το ζητούμενο με την αγωγή ποσό της αποζημιώσεως όταν η αγωγή επικεντρώνεται καταρχάς στα στοιχεία που στοιχειοθετούν την ευθύνη του εναγομένου.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 35 Καταρχάς πρέπει να εξετασθεί η νομική βάση της αγωγής, με την οποία ζητείται να διαπιστωθεί η ευθύνη της Κοινότητας έναντι του ενάγοντος. Προς τούτο, σε αντίθεση προς όσα υποστηρίζει η Επιτροπή, το Πρωτοδικείο κρίνει ότι ο ενάγων, ασκώντας αγωγή προς αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη, υπό την ιδιότητα του γαλακτοπαραγωγού, λόγω του ότι δεν έλαβε ποσότητα αναφοράς κατ' εφαρμογή του κανονισμού 857/84, ενήργησε βασιζόμενος στην ευθύνη της Κοινότητας, η οποία επιβεβαιώθηκε με την απόφαση *Mulder II*, ευθύνη στην οποία αναφέρεται η δεύτερη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 2187/93. Έτσι, η αγωγή του εντάσσεται στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από τα άρθρα 178 και 215 της Συνθήκης αγωγής, ο ενάγων δε συμπλήρωσε το περιεχόμενο των αιτημάτων του με το υπόμνημα απαντήσεως, επικαλούμενος τις διατάξεις αυτές της Συνθήκης σε περίπτωση που δεν του αναγνωριστεί το δικαίωμα λήψεως κατ' αποκοπή αποζημιώσεως που προβλέπει ο κανονισμός 2187/93. Εξάλλου, τα κοινοτικά όργανα ενήργησαν εντός του πλαισίου αυτού ήδη από το στάδιο της υποβολής του υπομνήματος αντικρούσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, ο ισχυρισμός της υπάρξεως δικαιώματος αποζημιώσεως βασιζόμενου στα άρθρα 178 και 215 της Συνθήκης περιλαμβανόταν ήδη σιωπηρώς στο δικόγραφο της αγωγής.
- 36 Στη συνέχεια, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας, το δικόγραφο της αγωγής πρέπει να περιλαμβάνει το αντικείμενο της διαφοράς και συνοπτική έκθεση των ισχυρισμών των οποίων γίνεται επίκληση.
- 37 Εν προκειμένω, το ζήτημα αν το δικόγραφο της αγωγής πληροί τις προϋποθέσεις της διατάξεως αυτής πρέπει να εξετασθεί στο ειδικό πλαίσιο των διαφορών των ποσοτώσεων γάλακτος.

38 Ο ενάγων έλαβε στις 26 Νοεμβρίου 1993 εκ μέρους της αρμόδιας γερμανικής αρχής, στο όνομα και για λογαριασμό του Συμβουλίου και της Επιτροπής, προσφορά αποζημιώσεως βασιζόμενη στον κανονισμό 2187/93, που αποσκοπεί στην αποζημίωση των παραγωγών στους οποίους παράνομως δεν έγινε δεκτή η χορήγηση ποσότητας αναφοράς κατ' εφαρμογή του κανονισμού 857/94 (βλ. ανωτέρω, σκέψη 14). Χωρίς να προδικάζεται στο στάδιο αυτό η δυνατότητα εφαρμογής του κανονισμού 2187/93, πράγμα το οποίο αποτελεί ζήτημα ουσίας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα κοινοτικά όργανα αναγνώρισαν ότι ο ενάγων πληροί τις προϋποθέσεις που θέτει ο κανονισμός, ήτοι ότι υφίσταται ζημία προκύπτουσα από το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος εμποδίστηκε παράνομως από την Κοινότητα να παραδώσει γάλα.

39 Στο πλαίσιο αυτό, ο προβαλλόμενος με το δικόγραφο της αγωγής ισχυρισμός περί υπάρξεως ζημίας οφειλομένης σε πράξη των κοινοτικών οργάνων αρκεί προς πλήρωση των προϋποθέσεων του Κανονισμού Διαδικασίας, δεδομένης της προαναφερθείσας προσφοράς αποζημιώσεως. Κατά τα λοιπά, η συνοπτικότητα του δικογράφου της αγωγής δεν εμπόδισε το Συμβούλιο και την Επιτροπή να υπερασπίσουν ουσιαστικά τα συμφέροντά τους.

40 Εξάλλου, σε αντίθεση προς τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, η αγωγή αφορά προσδιορίσιμη ζημία. Όσον αφορά το ζήτημα αν η ζημία αυτή υπολογίστηκε σύμφωνα με όσα ορίζονται με την απόφαση Mulder II σχετικά με τα αποκτηθέντα από εναλλακτικές δραστηριότητες εισοδήματα, ζήτημα το οποίο προέβαλε η Επιτροπή, τούτο αποτελεί μέρος της εξετάσεως του βασίμου της αγωγής και, επομένως, δεν μπορεί να συζητηθεί στο στάδιο της εξετάσεως του παραδεκτού της.

41 Όσον αφορά τους προβαλλόμενους με το δικόγραφο της αγωγής ισχυρισμούς, η έκθεσή τους μπορεί να είναι συνοπτική, εφόσον ο ενάγων παρέχει κάθε χρήσιμη διευκρίνιση, όπως συμβαίνει στην υπό κρίση περίπτωση, ιδίως με προσκόμιση εκθέσεως πραγματογνωμοσύνης (βλ. κατωτέρω, σκέψη 141), κατά τη διάρκεια της διαδικασίας (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Μαΐου 1975, 74/74, CNTA κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 157, σκέψη 4).

- 42 Υπό τις συνθήκες αυτές, δεδομένου ότι ο ισχυρισμός της υπάρξεως δικαιώματος αποζημιώσεως περιλαμβανόταν σιωπηρώς στο δικόγραφο της αγωγής (βλ. ανωτέρω, σκέψη 35), η ρητή αναφορά, στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως, στο άρθρο 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης και η προσκόμιση, στο ίδιο στάδιο, στοιχείων προς δικαιολόγηση της ζημίας δεν αποτελούν νέους ισχυρισμούς κατά την έννοια του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας. Επομένως, ο ισχυρισμός της Επιτροπής πρέπει να απορριφθεί.
- 43 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι η αγωγή περιλαμβάνει επαρκή στοιχεία ώστε να πληροί τις προϋποθέσεις του Κανονισμού Διαδικασίας.
- 44 Κατά συνέπεια, η αγωγή είναι παραδεκτή.

Επί της ευθύνης της Κοινότητας

- 45 Προς στήριξη της αγωγής του ο ενάγων επικαλείται, πρώτον, την εφαρμογή του κανονισμού 2187/93 και, δεύτερον, την ύπαρξη δικαιώματος αποζημιώσεως στηριζομένου στο άρθρο 215 της Συνθήκης.

Επί της εφαρμογής του κανονισμού 2187/93

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 46 Ο ενάγων επικαλείται με το δικόγραφο της αγωγής του τον κανονισμό 2187/93, τον οποίο θεωρεί εφαρμοστέο στην περίπτωσή του.

- 47 Υποστηρίζει ότι η προθεσμία για την αποδοχή της προσφοράς την οποία έλαβε δεν είχε ακόμη εκπνεύσει στις 22 Ιανουαρίου 1994, ημερομηνία καταθέσεως της αγωγής του. Η διάταξη της 25ης Ιανουαρίου ανέστειλε στη συνέχεια την προθεσμία αυτή μέχρι της εκδόσεως διατάξεως του Πρωτοδικείου, χωρίς όμως να προσδιορίσει κάποιο συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Επομένως, η διάταξη αυτή καθόρισε απλώς ένα ελάχιστο σχετικό χρονικό διάστημα.
- 48 Εξάλλου, ο ενάγων φρονεί ότι δέχθηκε την προσφορά με το δικόγραφο της αγωγής του. Υπενθυμίζει ότι εξέφρασε τη συμφωνία του με τις προϋποθέσεις της προσφοράς του Συμβουλίου, πλην αυτής που αφορά τη διάρκεια της περιόδου την οποία αφορά η αποζημίωση.
- 49 Ο ενάγων θεωρεί ότι αντιβαίνει προς την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ο ισχυρισμός των εναγόμενων κοινοτικών οργάνων ότι ο ίδιος δεν δέχθηκε την προσφορά κατά τους τύπους που προβλέπει ο κανονισμός. Κατ' αυτόν, η διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων T-20/94 R την οποία κίνησε συνδέεται στενά με τις διαδικασίες στις υποθέσεις T-278/93 R, T-554/93 R και T-555/93 R. Όμως, με τη διάταξη της 25ης Ιανουαρίου, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου αναφέρθηκε στο σύνολο των σκέψεων της προαναφερθείσας διατάξεως T-554/93 R, Abboti Trust κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, στο πλαίσιο της οποίας το Συμβούλιο και η Επιτροπή παραδέχθηκαν ότι οι παραγωγοί οι οποίοι πληρούν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις για να λάβουν την κατ' αποκοπή αποζημίωση που προβλέπει ο κανονισμός 2187/93 δικαιούνται αναμφισβήτητα αποκατάσταση των ζημιών τους. Υποστηρίζοντας ότι ο εν λόγω κανονισμός δεν έχει εφαρμογή στην περίπτωση του ενάγοντος, διότι αυτός δεν δέχθηκε την προσφορά, τα εναγόμενα όργανα έρχονται σε αντίθεση με την προηγούμενη θέση τους. Αν δεν είχε εμπιστευθεί τις δηλώσεις αυτές, τις οποίες εξέλαβε υπό την έννοια ότι συνεπάγονται αναγνώριση του δικαιώματος των παραγωγών για ποσό αντίστοιχο εκείνου προσφοράς αποζημιώσεως, ο ενάγων θα είχε αποδεχθεί την εν λόγω προσφορά κατά τους προβλεπόμενους προς τούτο τύπους.
- 50 Το Συμβούλιο υποστηρίζει καταρχάς ότι δεν είναι δυνατή η επίκληση της διατάξεως ασφαλιστικών μέτρων της 25ης Ιανουαρίου 1994 προς στήριξη του ισχυρισμού ότι δεν έληξε η προθεσμία αποδοχής της προσφοράς αποζημιώσεως. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει, αντιθέτως, ότι η ως άνω προθεσμία έληξε στις 15 Φεβρουαρίου 1994.

- 51 Το Συμβούλιο θεωρεί ότι δεν είναι δυνατό να αντλούνται επιχειρήματα από δηλώσεις στις οποίες φέρεται ότι προέβη στο πλαίσιο της διαδικασίας ασφαλιστικών μέτρων T-278/93 R, T-555/93 R, T-280/93 R και T-541/93 R, την οποία επικαλείται ο ενάγων. Οι δηλώσεις τις οποίες αυτός παραθέτει έχουν απομωνωθεί από τα συμφραζόμενά τους. Στην πραγματικότητα, από τις δηλώσεις του Συμβουλίου και της Επιτροπής σ' αυτή την άλλη υπόθεση προκύπτει ότι ο παραγωγός που πληροί τις προϋποθέσεις του κανονισμού 2187/93 δικαιούται αποζημίωση αλλά και ότι, πέρα από την προσφορά κατ' αποκοπή ποσού την οποία προβλέπει η πράξη αυτή, ιδίως μάλιστα σε περίπτωση ακυρώσεως του κανονισμού από το Πρωτοδικείο, είναι δυνατή η αποκατάσταση μόνο των ζημιών τις οποίες ο παραγωγός αποδεικνύει ότι πράγματι υπέστη.
- 52 Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο ενάγων δεν μπορεί να στηρίζει το αίτημά του στον κανονισμό 2187/93. Ο κανονισμός αυτός δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω, διότι ο ενάγων δεν δέχθηκε εμπροθέσμως την προσφορά που του υποβλήθηκε. Η προθεσμία αποδοχής της προσφοράς έληξε στις 15 Φεβρουαρίου 1994, δυνάμει της διατάξεως ασφαλιστικών μέτρων του Πρωτοδικείου, της 25ης Ιανουαρίου 1994. Η ερμηνεία του ενάγοντος, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα να γίνεται δεκτή η αποδοχή της προσφοράς ένα και πλέον έτος μετά την εν λόγω διάταξη, αποκλείεται από την αρχή της ασφαλείας δικαίου.
- 53 Εν πάση περιπτώσει, ο ενάγων δεν δέχθηκε την προσφορά με την άσκηση της αγωγής του. Από το δικόγραφο της αγωγής προκύπτει ότι δεν συμφωνεί με τα κύρια στοιχεία της προσφοράς. Εν πάση περιπτώσει, δεν τηρήθηκαν οι διατυπώσεις τις οποίες προβλέπει το άρθρο 14 του κανονισμού 2187/93.
- 54 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η εκ μέρους του ενάγοντος επίκληση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αποτελεί νέο ισχυρισμό σε σχέση με τα διαλαμβανόμενα στο δικόγραφο της αγωγής και ότι, σύμφωνα με το άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο εν λόγω ισχυρισμός δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη.
- 55 Στη συνέχεια, διατείνεται ότι, ακόμα και αν μπορούσε να εξετασθεί, ο ισχυρισμός αυτός θα αποδεικνυόταν αβάσιμος.

56 Στο πλαίσιο του λόγου αυτού επισημαίνονται καταρχάς ανακριβείς παραπομπές, καθόσον υπογραμμίζεται ότι στη διάταξη T-20/94 R αναφέρεται απλώς ότι υφίσταται αναλογία μεταξύ της υποθέσεως αυτής και της υποθέσεως T-554/93 R και όχι της υποθέσεως T-555/93 R.

57 Στη συνέχεια, ο ενάγων δεν απέδειξε ότι έλαβε γνώση της θέσεως του Συμβουλίου πριν από τη λήξη της προθεσμίας αποδοχής. Μόνο στην περίπτωση αυτή θα μπορούσε να βαισιστεί στην ως άνω θέση του Συμβουλίου.

58 Τέλος, η προβαλλόμενη παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα να υποχρεώσει τα εναγόμενα κοινοτικά όργανα να ενεργήσουν έναντι του ενάγοντος ως εάν αυτός είχε δεχθεί την προσφορά αποζημιώσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

59 Ο κανονισμός 2187/93 περιλαμβάνει συγκεκριμένες διατάξεις σχετικά με την αποδοχή της προσφοράς αποζημιώσεως. Το άρθρο 14 ορίζει ότι η αποδοχή δηλώνεται με επιστροφή στην αρμόδια εθνική αρχή, εντός διμήνου από της παραλαβής της προσφοράς, του εγγράφου που τη συνόδευε.

60 Εν προκειμένω, δεδομένου ότι ο ενάγων δέχθηκε την προσφορά αποζημιώσεως στις 26 Νοεμβρίου 1993, η προθεσμία αποδοχής της έληξε στις 26 Ιανουαρίου 1994.

61 Προ της λήξεως της προθεσμίας αυτής, ο ενάγων υπέβαλε αίτηση ασφαλιστικών μέτρων (υπόθεση T-20/94 R), ζητώντας να διαταχθεί αναστολή εκτελέσεως του άρθρου 14 του κανονισμού 2187/93. Με την προαναφερθείσα διάταξη ασφαλιστικών μέτρων της 25ης Ιανουαρίου 1994, ο Πρόεδρος του

Πρωτοδικείου δέχθηκε το αίτημα αυτό. Διέταξε την αναστολή αυτή, έναντι του ενάγοντος, επί δύο εβδομάδες από της εκδόσεως της περατώνουσας τη διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων διατάξεως στην υπόθεση T-555/93 R, Jones κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, η οποία είχε επίσης ως αντικείμενο αίτημα αναστολής εκτελέσεως της ίδιας διατάξεως.

- 62 Σ' αυτή την τελευταία υπόθεση, η διάταξη ασφαλιστικών μέτρων εκδόθηκε την 1η Φεβρουαρίου 1994. Η προθεσμία αποδοχής της προσφοράς που υποβλήθηκε στον ενάγοντα έληξε στις 15 Φεβρουαρίου 1994.
- 63 Όμως, μέχρι αυτή την τελευταία ημερομηνία, ο ενάγων δεν είχε δεχθεί την προσφορά υπό τις προβλεπόμενες από το άρθρο 14 του κανονισμού 2187/93 προϋποθέσεις.
- 64 Συναφώς, ο ενάγων δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι δέχθηκε την προσφορά με την αγωγή του την οποία κατέθεσε στις 22 Ιανουαρίου 1994.
- 65 Αφενός, ο κανονισμός 2187/93 προβλέπει τον τρόπο και τις ιδιαίτερες προϋποθέσεις για την αποδοχή της προσφοράς. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει δεκτή αποδοχή η οποία εκφράζεται με τρόπο μη προβλεπόμενο από τον κανονισμό.
- 66 Αφετέρου, με το δικόγραφο της αγωγής του, ο ενάγων δηλώνει ότι είναι σύμφωνος με την προτεινόμενη προσφορά, εκτός όσον αφορά την εφαρμογή της προβλεπόμενης στο άρθρο 8, παράγραφος 2, του κανονισμού παραγραφής. Όμως, από το γράμμα του κανονισμού 2187/93 και από τον συμβατικό χαρακτήρα της προσφοράς (βλ. ιδίως το άρθρο 14) προκύπτει ότι η αποδοχή της δεν μπορεί παρά να είναι ανεπιφύλακτη.

67 Ακόμη, ο ενάγων δεν μπορεί να διατείνεται ότι η εκ μέρους των εναγομένων αμφισβήτηση της αποδοχής της προσφοράς είναι αντίθετη προς την αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης. Χωρίς να απαιτείται να εξεταστεί σε ποιο βαθμό ο ενάγων μπορεί να επικαλείται δήλωση που έγινε στο πλαίσιο μιας υποθέσεως στην οποία δεν ήταν διάδικος, αρκεί η διαπίστωση ότι μια τέτοια δήλωση των εναγομένων κοινοτικών οργάνων δεν έχει ούτε την έννοια ούτε τα αποτελέσματα τα οποία προβάλλει ο ενάγων. Ισχυριζόμενος ότι οι παραγωγοί που πληρούν τις προϋποθέσεις για αποζημίωση βάσει του κανονισμού 2187/93 δικαιούνται αποζημιώσεως ακόμα και σε περίπτωση απορρίψεως της προσφοράς, τα κοινοτικά όργανα περιορίστηκαν σε εκ νέου επιβεβαίωση των δικαιωμάτων που απορρέουν για τους παραγωγούς από την απόφαση Mulder II και σε διαπίστωση της δυνατότητας επικλήσεώς τους εκτός του πλαισίου που προβλέπει η εν λόγω πράξη.

68 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι ο ενάγων δεν δέχθηκε την προσφορά που του υποβλήθηκε κατ' εφαρμογή του κανονισμού 2187/93. Κατά συνέπεια, δεν αντλεί κανένα δικαίωμα από τον κανονισμό αυτό.

Επί της υπέρθεσης δικαιώματος αποζημιώσεως στηριζομένου στο άρθρο 215 της Συνθήκης

69 Ο ενάγων προβάλλει τη ζημία την οποία υπέστη καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία εμποδίστηκε να παράγει γάλα κατ' εφαρμογήν του κανονισμού 857/84.

70 Τα εναγόμενα αμφισβητούν το υποστατό της προβαλλόμενης ζημίας.

71 Όσον αφορά το αίτημα προς αποζημίωση, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι από την απόφαση Mulder II προκύπτει ότι η Κοινότητα υπέχει ευθύνη έναντι κάθε παραγωγού ο οποίος υπέστη αποκαταστάσιμη ζημία λόγω του ότι εμποδίστηκε να παράγει γάλα κατ' εφαρμογήν του κανονισμού 857/84, όπως αναγνώρισαν τα κοινοτικά όργανα με την ανακοίνωση της 5ης Αυγούστου (σημεία 1 και 3).

- 72 Ενόψει των κατατεθέντων στη δικογραφία εγγράφων, τα οποία δεν αμφισβήτησαν τα εναγόμενα, ο ενάγων βρίσκεται στην κατάσταση των παραγωγών τους οποίους αφορά η ανακοίνωση αυτή. Δεδομένου ότι ανέλαβε υποχρέωση μη εμπορίας στο πλαίσιο του κανονισμού 1078/77, εμποδίστηκε να επαναλάβει την εμπορία γάλακτος όταν έληξαν οι υποχρεώσεις του αυτές, εξαιτίας της εφαρμογής του κανονισμού 857/84.
- 73 Εξάλλου, η αρμόδια γερμανική αρχή του απηύθυνε, στις 23 Νοεμβρίου 1993, στο όνομα και για λογαριασμό του Συμβουλίου και της Επιτροπής και κατ'εφαρμογή του κανονισμού 2187/93, προσφορά σχετικά με αποζημίωση της προκληθείσας ζημίας.
- 74 Υπό τις συνθήκες αυτές, ο ενάγων δικαιούται να ζητήσει αποκατάσταση της ζημίας του από τα εναγόμενα κοινοτικά όργανα.
- 75 Εντούτοις, ο προσδιορισμός του ποσού της αποζημίωσης προϋποθέτει τον καθορισμό της εκτάσεως του δικαιώματος προς αποζημίωση, ήτοι, ειδικότερα, της περιόδου για την οποία οφείλεται αποζημίωση. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί καταρχάς αν και σε ποιο βαθμό η αξίωση του ενάγοντος προσκρούει στην παραγραφή.

Επί της παραγραφής

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 76 Όσον αφορά την περίοδο που περιλαμβάνεται μεταξύ της 17ης Ιουλίου 1986 (ημέρας από την οποία κατέστη δυνατή η επανάληψη της διαθέσεως γάλακτος στο εμπόριο μετά τη λήξη της υποχρεώσεως μη εμπορίας) και της 3ης Μαΐου 1987 (προηγούμενης της λήξεως της πενταετούς περιόδου που προηγείται της λήψεως εγγράφου με το οποίο ζητήθηκε αποζημίωση από τα κοινοτικά όργανα), ο ενάγων υποστηρίζει ότι η προβλεπόμενη από το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου προθεσμία παραγραφής άρχισε να

τρέχει μόλις στις 28 Απριλίου 1988 (ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως Mulder I) και ότι, κατά συνέπεια, τα δικαιώματά του δεν παρεγράφησαν. Όσον αφορά την περίοδο μεταξύ της 4ης Μαΐου 1987 και της 29ης Μαρτίου 1989 (ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 764/89, ο οποίος ήρε τα εμπόδια για την επανάληψη της διαθέσεως γάλακτος στο εμπόριο), διατείνεται ότι τα δικαιώματά του επίσης δεν παρεγράφησαν, έστω και αν η ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως Mulder I δεν ληφθεί υπόψη ως ημερομηνία ενάρξεως της προθεσμίας παραγραφής. Για τα κοινοτικά όργανα, αντιθέτως, η προθεσμία παραγραφής δεν μπορεί να αρχίσει σε ημερομηνία μεταγενέστερη της 17ης Ιουλίου 1986.

— Επί της περιόδου από τις 17 Ιουλίου 1986 μέχρι τις 3 Μαΐου 1987

77 Ο ενάγων υποστηρίζει, όσον αφορά την περίοδο μεταξύ της 17ης Ιουλίου 1986 και της 3ης Μαΐου 1987, ότι δεν επήλθε παραγραφή, επειδή η προθεσμία παραγραφής άρχισε να τρέχει μόλις την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως Mulder I. Το γεγονός ότι το διαπιστωθέν από το Δικαστήριο ανίσχυρο του κανονισμού 857/84 παράγει τα αποτελέσματά του από της ημερομηνίας ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού αυτού, δηλαδή από τις 2 Απριλίου 1984, δεν έχει καμία επίπτωση επί του ζητήματος της παραγραφής. Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 27ης Ιανουαρίου 1982, 256/80, 257/80, 265/80, 267/80 και 5/81, Birra Wührer κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1982, σ. 85, και 51/81, De Franceschi κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1982, σ. 117, στο εξής: αποφάσεις Birra Wührer και De Franceschi), η προβλεπόμενη από το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου προθεσμία παραγραφής δεν μπορεί να αρχίσει πριν πληρωθούν όλες οι προϋποθέσεις στις οποίες στηρίζεται η ευθύνη προς αποζημίωση. Επίσης από τη νομολογία (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Νοεμβρίου 1985, 145/83, Adams κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 3539, σκέψη 50, στο εξής: υπόθεση Adams ή απόφαση Adams) προκύπτει ότι, σε περίπτωση που ο ζημιωθείς λαμβάνει γνώση της αιτίας της ζημίας μεταγενέστερα, η προθεσμία παραγραφής δεν μπορεί να αρχίσει πριν αυτός λάβει πλήρη γνώση της αιτίας αυτής.

78 Δεδομένου ότι υφίσταται ένα ισχυρό τεκμήριο νομιμότητας όσον αφορά τους κανονισμούς, η κατάσταση του ενάγοντος είναι ακόμη περισσότερο δυσμενής σε σχέση με εκείνη του Adams, έναντι του οποίου είχε εκδοθεί ατομική απόφαση. Το τεκμήριο της νομιμότητας ενισχύεται από τις προϋποθέσεις τις οποίες θέτει η νομολογία του Δικαστηρίου όσον αφορά τον έλεγχο της συμφωνίας των κανονισμών προς τη Συνθήκη. Εξάλλου, εν προκειμένω, δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις ασκήσεως εκ μέρους ιδιώτη προσφυγής στηριζό-

μενης στο άρθρο 173 της Συνθήκης. Επιπλέον, και αν ακόμη υποτεθεί ότι μια τέτοια προσφυγή είναι παραδεκτή, δεν θα είχε ανασταλτικό αποτέλεσμα. Η πράξη θα παρέμενε σε ισχύ μέχρι τη στιγμή της ακυρώσεώς της, οπότε η προθεσμία της παραγραφής θα συνέχιζε να τρέχει έναντι όλων εκείνων οι οποίοι έδειξαν εμπιστοσύνη όσον αφορά τη συμφωνία του κανονισμού προς την έννομη τάξη.

- 79 Κατά τον ενάγοντα, η Κοινότητα δεν μπορεί να υπέχει ευθύνη παρά μόνον αν η πράξη που αποτελεί την αιτία της ζημίας είναι παράνομη και αν η παρανομία αυτή προκύπτει από επαρκώς διακεκριμένη παραβίαση υπέρτερου κανόνα δικαίου, που προστατεύει τους ιδιώτες (απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Δεκεμβρίου 1971, 5/71, Zuckerfabrik Schöppenstedt κατά Συμβουλίου, Συλλογή τόμος 1971, σ. 1025). Κατά συνέπεια, το παράνομο μιας κανονιστικής πράξεως, όπως είναι οι κανονισμοί, δεν οδηγεί αυτομάτως σε ευθύνη της Κοινότητας. Επομένως, δεν μπορεί να προβληθεί ο ισχυρισμός ότι εναπόκειται στους ενάγοντες να προβάλλουν το ζήτημα του παράνομου χαρακτήρα του κανονισμού 857/84, καθόσον μάλιστα η έννομη τάξη των περισσότερων κρατών μελών δεν αναγνωρίζει την ευθύνη εκ νομοθετικών πράξεων. Μια τέτοια άποψη θα είχε εξάλλου ως αποτέλεσμα τη συστηματική εξέταση κάθε κανονισμού της Κοινότητας η νομιμότητα του οποίου θα ετίθετο υπό αμφισβήτηση.
- 80 Συμπεραίνοντας, ο ενάγων διατείνεται ότι, λόγω της ειδικής φύσεως των κανονισμών, δεν έλαβε γνώση της πράξεως που αποτελεί την αιτία της ζημίας, κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου, παρά μόνον από τη στιγμή που διαπιστώθηκε το παράνομο της πράξεως αυτής. Κατά συνέπεια, η προθεσμία παραγραφής αξιώσεως προς αποζημίωση δεν μπορούσε να αρχίσει πριν από την εκ μέρους του Δικαστηρίου διαπίστωση του παράνομου της πράξεως αυτής.
- 81 Στη συνέχεια ο ενάγων ισχυρίζεται ότι η νομική κατάσταση των παραγωγών SLOM ήταν ιδιαίτερα διφορούμενη και ασαφής. Επομένως, δεν μπορούσε ευλόγως να αναμένεται να ασκήσει αγωγή αποζημιώσεως πριν από τη διευκρίνιση της νομικής καταστάσεως. Συναφώς, η νομολογία των ανώτατων γερμανικών δικαστηρίων έχει δεχθεί ότι, όταν η νομική κατάσταση είναι ιδιαίτερα συγκεχυμένη και διφορούμενη, ο ζημιωθείς δεν λαμβάνει γνώση του γεγονότος που αποτελεί την αιτία της ζημίας και μπορεί να αναμένει αποσαφήνιση της καταστάσεως αυτής. Έτσι, η προθεσμία παραγραφής δεν αρχίζει όταν, λόγω υπάρξεως μιας τέτοιας καταστάσεως, σημαντικές ασάφειες νομικής φύσεως καθιστούν αδύνατη τη γνώση της ζημίας ή του υπόχρεου προς

αποζημίωση οργάνου. Δεδομένου ότι το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο δεν έχουν ακόμη αποφανθεί επί ενός τέτοιου ζητήματος, η λύση του γερμανικού δικαίου μπορεί να ληφθεί υπόψη εν προκειμένω, καθόσον μάλιστα πληρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις. Επομένως, ο ισχυρισμός του Συμβουλίου ότι ο ενάγων επεδίωξε να αποφύγει τα έξοδα και τους κινδύνους μιας τέτοιας διαδικασίας είναι αβάσιμος. Η έμμεση συνέπεια ενός τέτοιου ισχυρισμού θα ήταν η υπερβολική επιβάρυνση των εθνικών και κοινοτικών δικαστηρίων. Επομένως, η αρχή της οικονομίας της διαδικασίας επιβάλλει τη λύση που υποστηρίζει ο ενάγων.

82 Ο ενάγων αμφισβητεί την παρατήρηση της Επιτροπής ότι αυτός όφειλε να προσφύγει δικαστικώς αμέσως μετά την απόφαση Mulder I προς αποφυγή κάθε προβλήματος συνδεδεμένου με την παραγραφή. Κατ' αυτόν, το πρόβλημα της παραγραφής δεν μπορεί να λυθεί σε σχέση με μια συγκεκριμένη περίπτωση. Αντιθέτως, πρέπει να καθοριστεί ειδικά από ποια ημερομηνία αρχίζει να τρέχει η προθεσμία της παραγραφής. Ο ενάγων διατείνεται ότι, κατά την άποψη της Επιτροπής, όταν δικαστική απόφαση διαπιστώνει το παράνομο ενός κανονισμού πέντε και πλέον έτη μετά την ημερομηνία συνδρομής όλων των άλλων προϋποθέσεων για τη θεμελίωση ευθύνης της Κοινότητας, τα δικαιώματα όλων εκείνων που δεν άσκησαν σχετική αγωγή έχουν παραγραφεί. Σε μια τέτοια περίπτωση, το δικαίωμα προς αποζημίωση των ζημιωθέντων που δεν άσκησαν αγωγή εξαρτάται από το τυχηρό στοιχείο που συνδέεται με τη διάρκεια της σχετικής ένδικης διαδικασίας. Ο κίνδυνος αυτός είναι μάλιστα σοβαρότερος στην περίπτωση που το ανίσχυρο μιας πράξεως διαπιστώνεται στο πλαίσιο διαδικασίας υποβολής προδικαστικού ερωτήματος. Σε τελική ανάλυση, αν μια διαδικασία διαρκέσει πλέον των πέντε ετών, η προθεσμία που προβλέπει το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, όπως το ερμηνεύει η Επιτροπή, είναι πολύ βραχεία για να παράσχει τη δυνατότητα στους ζημιωθέντες να υπερασπίσουν τα δικαιώματά τους.

83 Ο ενάγων θεωρεί ότι, για έναν παραγωγό ευρισκόμενο στην κατάσταση του, η προσφυγή ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων θα ήταν η πλέον αυτονόητη λύση, καθόσον οι παραγωγοί εκτιμούσαν ότι οι εθνικές αρχές είχαν παραλείψει εκ σφάλματος να τους χορηγήσουν ποσότητα αναφοράς. Εξάλλου, το Συμβούλιο και η Επιτροπή είχαν τονίσει, στην υπόθεση Mulder I, ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας μπορούσε να βοηθήσει τους παραγωγούς, στο πλαίσιο του κανονισμού 857/84. Εντούτοις, οι ενδιαφερόμενοι δεν μπόρεσαν να επικαλεστούν το δικαίωμά τους προς αποζημίωση έναντι της Κοινότητας παρά μόνο μετά την εκ μέρους του Δικαστηρίου διαπίστωση του ανισχύρου του κανονισμού.

- 84 Τέλος, ο ενάγων φρονεί ότι η διαπίστωση του παρανόμου της πράξεως αποτελεί μέρος των προϋποθέσεων από τις οποίες εξαρτάται η υποχρέωση προς αποζημίωση και ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι προϋποθέσεις αυτές πρέπει να πληρούνται πριν αρχίσει να τρέχει η προθεσμία παραγραφής. Υπογραμμίζει ότι, έστω και αν η διαπίστωση του ανισχύρου του κανονισμού αρκούσε για να αρχίσει να τρέχει η προθεσμία, η έκβαση αγωγής αποζημιώσεως παρευθώς ασκηθείσας θα ήταν ιδιαίτερα αβέβαιη, διότι η ευθύνη της Κοινότητας έναντι των παραγωγών SLOMI αναγνωρίστηκε τελικά μόλις το 1992.
- 85 Καταλήγοντας, θεωρεί ότι οι προϋποθέσεις που καθορίστηκαν με τις αποφάσεις Birra Wührer και De Franceschi όσον αφορά την έναρξη της προθεσμίας παραγραφής πληρώθηκαν μόνο στις 28 Απριλίου 1988, ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως Mulder I.
- 86 Το Συμβούλιο δέχεται ότι ο ενάγων διέκοψε την παραγραφή με το παραληφθέν στις 4 Μαΐου 1992 έγγραφό του. Με την από 6 Μαΐου 1992 απάντησή του, το Συμβούλιο παραιτήθηκε από τη δυνατότητά του να επικαλεστεί την παραγραφή μέχρι εκδόσεως της αποφάσεως Mulder II. Επομένως, η παραγραφείσα περίοδος είναι αυτή η οποία περιλαμβάνεται μεταξύ της 17ης Ιουλίου 1986, ημερομηνίας λήξεως της υποχρεώσεως μη εμπορίας, και της 4ης Μαΐου 1987, η οποία είναι η ημερομηνία που προηγείται κατά πέντε έτη της ημερομηνίας διακοπής της παραγραφής. Επιπλέον, δεδομένου ότι ο ενάγων ε γνώριζε από τις 28 Απριλίου 1988 ότι ο κανονισμός 857/84 είναι ανίσχυρος, μπορούσε να ασκήσει αγωγή από την ημερομηνία αυτή, όπως έπραξαν οι ενάγοντες στην υπόθεση Mulder II. Εν πάση περιπτώσει, κατά πάγια νομολογία, απόφαση η οποία κηρύσσει ανίσχυρο έναν κανονισμό, όπως η εκδοθείσα στην υπόθεση Mulder I στο πλαίσιο υποβολής προδικαστικού ερωτήματος, έχει αναδρομική ισχύ από της έναρξεως της ισχύος της επίμαχης πράξεως.
- 87 Η νομολογία που προκύπτει από τις αποφάσεις Birra Wührer και De Franceschi είναι σαφέστατη. Όσον αφορά την ημερομηνία έναρξεως της προθεσμίας παραγραφής, βάσει της νομολογίας αυτής απαιτείται μόνον η γνώση του ανισχύρου της πράξεως που αποτέλεσε την αιτία της ζημίας. Εξάλλου, στις υποθέσεις που οδήγησαν στην έκδοση των ανωτέρω αποφάσεων, σε ορισμένους ενάγοντες αντιτάχθηκε η παραγραφή για τον λόγο ακριβώς ότι αυτοί, γνωρίζοντας πλήρως τη σχετική κατάσταση, είχαν αναμείνει, πριν από την άσκηση της αγωγής τους, την επιδίκαση αποζημιώσεως σε άλλους ενάγοντες. Η ερημνεία του ενάγοντος είναι αντίθετη προς όσα επιτάσσει η αρχή της ασφαλείας δικαίου, στην εξασφάλιση της οποίας αποσκοπεί ο καθορισμός των προθεσμιών της παραγραφής, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι η προκα-

λούμενη από κανονιστική πράξη ζημία μπορεί να αποκατασταθεί μόνον εντός περιορισμένου χρονικού διαστήματος. Σύμφωνα με τη νομολογία, η ευθύνη που απορρέει από μια τέτοια πράξη πρέπει να ερμηνεύεται περιοριστικά (απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Μαΐου 1978, 83/76, 94/76, 4/77, 15/77 και 40/77, HNL κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1978, σ. 381).

88 Το Συμβούλιο ισχυρίζεται καταλήγοντας ότι η περιοριστική ερμηνεία δεν είναι παράλογη. Το παράδειγμα του ενάγοντος, ο οποίος διέκοψε την παραγραφή με το παραληφθέν στις 4 Μαΐου 1992 έγγραφό του, αποδεικνύει ότι οι παραγωγοί είχαν τη δυνατότητα να διασφαλίσουν την ουσία των δικαιωμάτων τους.

89 Αμφισβητώντας τα επιχειρήματα τα οποία ο ενάγων αντλεί από τη γερμανική νομολογία, το Συμβούλιο υποστηρίζει ότι λύση δοθείσα στο πλαίσιο μιας εθνικής εννόμου τάξεως δεν μπορεί να υπαγορεύει την ερμηνεία διατάξεων σχετικών με την ευθύνη της Κοινότητας.

90 Όσον αφορά την απόφαση Adams, την οποία επικαλείται ο ενάγων, το Συμβούλιο αναγνωρίζει ότι, στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι άτομο το οποίο δεν γνωρίζει την αιτία μιας ζημίας προστατεύεται όσον αφορά την παραγραφή. Αντιθέτως, το Δικαστήριο δεν αποφάνθηκε ότι πρέπει να υπάρχει γνώση του παρανόμου της πράξεως που προξένησε τη ζημία για να μπορεί να αρχίσει να τρέχει η προθεσμία παραγραφής. Εν προκειμένω, ο ενάγων είχε γνώση της αιτίας της ζημίας, δηλαδή της εφαρμογής του κανονισμού 857/84, ήδη από το τέλος της περιόδου μη εμπορίας. Από τη στιγμή αυτή, οι παραγωγοί μπορούσαν να έλθουν σε επαφή με τα κοινοτικά όργανα και να διακόψουν την παραγραφή, σύμφωνα με το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Σε μια τέτοια περίπτωση, τα κοινοτικά όργανα θα είχαν αναλάβει την υποχρέωση να μην επικαλεσθούν την παραγραφή μέχρις εκδόσεως της αποφάσεως Mulder II.

91 Καταλήγοντας, το Συμβούλιο ζητεί την απόρριψη της αγωγής.

- 92 Η Επιτροπή θεωρεί επίσης ότι οι αξιώσεις του ενάγοντος που βασίζονται στο άρθρο 215 της Συνθήκης έχουν παραγραφεί, όσον αφορά τα δικαιώματα που γεννήθηκαν μεταξύ της 17ης Ιουλίου 1986 και της 3ης Μαΐου 1987. Προβάλλει τρία επιχειρήματα, που αφορούν, αντιστοίχως, το ότι η προβλεπόμενη από το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου παραγραφή άρχισε να τρέχει το αργότερο στις 17 Ιουλίου 1986, τον ισχυρισμό του ενάγοντος ότι αυτός διέκοψε την παραγραφή στις 4 Μαΐου 1992 και το ότι η επίκληση της παραγραφής δεν είναι αντίθετη προς την καλή πίστη.
- 93 Όσον αφορά την εφαρμογή του άρθρου 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, η Επιτροπή διατείνεται ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (σκέψεις 10 των αποφάσεων Birra Wührer και De Franceschi), η προθεσμία παραγραφής αρχίζει να τρέχει από τη στιγμή της πληρώσεως όλων των προϋποθέσεων από τις οποίες εξαρτάται η υποχρέωση αποκατάστασης της ζημίας, ιδίως δε αφού συγκεκριμενοποιηθεί η προς αποκατάσταση ζημία. Επομένως, στην προκειμένη υπόθεση, η προθεσμία παραγραφής άρχισε να τρέχει από της λήξεως της περιόδου μη εμπορίας του ενάγοντος, στις 17 Ιουλίου 1986.
- 94 Σε αντίθεση με όσα υποστηρίζει ο ενάγων, από την απόφαση Adams δεν προκύπτει ότι η προθεσμία άρχισε μόνον όταν το Δικαστήριο διαπίστωσε το ανίσχυρο του κανονισμού 857/84. Όσον αφορά την έναρξη της προθεσμίας αυτής, βάσει της εν λόγω αποφάσεως (σκέψη 50) απαιτείται μόνον η γνώση της ζημίας και όχι του παρανόμου της. Η αιτία της ζημίας είναι στην υπό κρίση υπόθεση ο κανονισμός 857/84, ο δε ενάγων έλαβε γνώση της αιτίας αυτής το αργότερο τη στιγμή που εμποδίστηκε να παραδώσει γάλα, ήτοι στις 17 Ιουλίου 1986.
- 95 Στον βαθμό που το δικαίωμα προς αποζημίωση βάσει του άρθρου 215 της Συνθήκης δεν απαιτεί προηγούμενη διαπίστωση, εκ μέρους του Δικαστηρίου, του παρανόμου της πράξεως που αποτελεί την αιτία της ζημίας, μια τέτοια διαπίστωση όσον αφορά τον κανονισμό 857/84 δεν είχε επίπτωση επί του ζητήματος της έναρξεως της προθεσμίας παραγραφής. Αν η προθεσμία αυτή άρχιζε να τρέχει από την ημέρα διαπιστώσεως του παρανόμου μιας κανονιστικής πράξεως, όσον αφορά τις προκαλούμενες εξαιτίας της πράξεως αυτής ζημιές, η παραγραφή θα έχανε την πρακτική της αποτελεσματικότητα, λαμβανομένου υπόψη του χρόνου διαρκείας των σχετικών ένδικων διαδικασιών, καθόσον σκοπός της παραγραφής είναι η νομική αποσαφήνιση μιας καταστά-

σεως το ταχύτερο δυνατόν. Επιπλέον, μια τέτοια άποψη θα ήταν αντίθετη προς τον εξαιρετικό χαρακτήρα τον οποίο το Δικαστήριο δέχεται ότι έχει η ευθύνη της Κοινότητας εκ παρανόμων πράξεων του κοινοτικού νομοθέτη (προαναφερθείσα απόφαση HNL κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, σκέψεις 4 και 5).

96 Κατά την Επιτροπή, δεν υπάρχει διαφορά μεταξύ της καταστάσεως του αποδέκτη ατομικής πράξεως και εκείνης του ζημιωθέντος εξαιτίας κανονισμού όσον αφορά την προθεσμία παραγραφής, τη διαπίστωση του παρανόμου και το ανασταλτικό αποτέλεσμα της προσφυγής. Το γεγονός ότι σε περίπτωση προσφυγής κατά πράξεως γενικής ισχύος η προθεσμία της παραγραφής συνεχίζει να τρέχει για όσους δεν άσκησαν σχετική προσφυγή αποτελεί απλώς τον εύλογο κίνδυνο που διατρέχουν όσοι δεν προσφεύγουν στη δικαιοσύνη.

97 Η Επιτροπή αμφισβητεί τον ισχυρισμό του ενάγοντος όσον αφορά την ασαφή νομική κατάσταση των παραγωγών SLOM. Η νομολογία των γερμανικών δικαστηρίων δεν μπορεί να εφαρμοσθεί εν προκειμένω, δεδομένου ότι το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, σε αντίθεση προς το άρθρο 215 της Συνθήκης, δεν παραπέμπει στα δίκαια των κρατών μελών. Εξάλλου, το γερμανικό δίκαιο δεν αναγνωρίζει τη δυνατότητα υπάρξεως ευθύνης των δημοσίων αρχών σε περίπτωση παράνομης πράξεως του νομοθέτη. Κατά συνέπεια, το ανώτατο γερμανικό δικαστήριο ουδέποτε επελήφθη υποθέσεως αφορώσας παραγραφή ενός τέτοιου δικαιώματος.

98 Εν πάση περιπτώσει, το γεγονός ότι άλλοι παραγωγοί άσκησαν προσφυγή κατά της Κοινότητας δείχνει ότι ο ενάγων μπορούσε και αυτός να ακολουθήσει την ίδια οδό. Παραλείποντας να το πράξει, ο ενάγων δεν θέλησε να αναλάβει κινδύνους. Έτσι, ανέμεινε έξι έτη μετά την έκδοση της αποφάσεως Mulder I για να ασκήσει την αγωγή του. Εξάλλου, εκπροσωπείται από τους δικηγόρους που είχαν ήδη αναλάβει ορισμένες από τις διαφορές σχετικά με τις ποσοτώσεις γάλακτος. Τίποτα δεν τον εμπόδιζε να ενεργήσει με τον ίδιο τρόπο.

99 Όσον αφορά τη διακοπή της παραγραφής, η Επιτροπή διατείνεται ότι η εφαρμογή των κριτηρίων που έγιναν δεκτά με τις αποφάσεις Birra Wührer και De Franceschi οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η αξίωση έχει παραγραφεί όσον αφορά την προ της 4ης Μαΐου 1987 περίοδο. Ακόμη και αν ο ενάγων διέκοψε την παραγραφή με το παραληφθέν στις 4 Μαΐου 1992 έγγραφό του,

η περίοδος για την οποία μπορεί να αποζημιωθεί άρχισε πέντε έτη ενωρίτερα, ήτοι στις 4 Μαΐου 1987. Επομένως, όλες οι αξιώσεις που αφορούν προγενέστερες της ημερομηνίας αυτής ζημιές έχουν παραγραφεί. Έτσι, η αποζημίωση οφείλεται μόνο για την περίοδο μεταξύ της ημερομηνίας αυτής και εκείνης κατά την οποία ο ενάγων μπόρεσε να λάβει εκ νέου ειδική ποσότητα αναφοράς, ήτοι της 28ης Μαρτίου 1989.

- 100 Τέλος, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η επίκληση της παραγραφής δεν είναι αντίθετη προς την καλή πίστη, εν πάση περιπτώσει όσον αφορά την προ της 4ης Μαΐου 1987 περίοδο. Ούτε από την απάντηση της Επιτροπής στο από 30 Απριλίου 1992 έγγραφο του ενάγοντος ούτε από την ανακοίνωση της 5ης Αυγούστου, σε συνδυασμό με την προβλεπόμενη από τον κανονισμό 2187/93 προσφορά, δεν μπορεί να συναχθεί ότι αποκλείεται η επίκληση της παραγραφής. Με τα έγγραφα αυτά η Επιτροπή παραιτήθηκε μεν από τη δυνατότητα επικλήσεως της παραγραφής, η εν λόγω παραίτηση όμως ουδόλως αφορούσε τα ήδη παραγραφέντα δικαιώματα. Υπό τις συνθήκες αυτές, τα εναγόμενα κοινοτικά όργανα μπορούν βεβαίως να επικαλεστούν την παραγραφή όσον αφορά τα δικαιώματα που ο ενάγων δεν μπορούσε πλέον να προβάλει στις 4 Μαΐου 1992.

— Επί της περιόδου από τις 4 Μαΐου 1987 μέχρι τις 29 Μαρτίου 1989

- 101 Όσον αφορά την περίοδο από τις 4 Μαΐου 1987 μέχρι τις 29 Μαρτίου 1989, ο ενάγων φρονεί ότι ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι όλα τα δικαιώματά του παρεγράφησαν από τις 16 Ιουλίου 1991 (πέντε έτη μετά την έναρξη της ζημίας) βασίζεται σε εσφαλμένη αντίληψη του προβλήματος. Εφόσον το γάλα παράγεται καθημερινά, ο ενάγων υφίστατο ζημία κάθε ημέρα από τις 17 Ιουλίου 1986, δηλαδή την επομένη της ημερομηνίας λήξεως της υποχρεώσεώς του μη εμπορίας, καθόσον εστερείτο ποσότητας αναφοράς. Κατά συνέπεια, τα αποτελέσματα της ζημιογόνου πράξεως έπαυσαν μόνο με την επανάληψη της παραγωγής γάλακτος. Η ζημία συνεχίστηκε χρονικά, κάθε ημέρα δε άρχιζε νέα προθεσμία παραγραφής. Εξάλλου, ένας τέτοιος υπολογισμός αποτέλεσε τη βάση του σχεδίου που προηγήθηκε του κανονισμού 2187/93 [έγγραφο COM (93) 161 τελ. της 21ης Μαρτίου 1993, σ. 6] και της προτάσεως αποζημιώσεως που το Συμβούλιο απηύθυνε στον ενάγοντα. Επομένως, η παραγραφή δεν αφορά σε καμία περίπτωση την περίοδο μεταξύ της 4ης Μαΐου 1987 και της 29ης Μαρτίου 1989.
- 102 Οι ισχυρισμοί της Επιτροπής ότι η ανακοίνωση της 5ης Αυγούστου δεν την εμποδίζει να επικαλεστεί την παραγραφή έναντι του ενάγοντος είναι αντιφατικοί. Βάσει της ανακοινώσεως αυτής, η Επιτροπή ανέλαβε την υποχρέωση

να μην προτείνει την παραγραφή των δικαιωμάτων που δεν είχαν ακόμη παραγραφεί στις 5 Αυγούστου 1992. Το γεγονός ότι η ζημία εξακολουθούσε να προκαλείται καθημερινά εμποδίζει την Επιτροπή, βάσει της ανακοινώσεως, να επικαλεστεί την παραγραφή για την περίοδο από τις 4 Μαΐου 1987 μέχρι τις 29 Μαρτίου 1989. Εξάλλου, η Επιτροπή κατέληξε ακριβώς στο ίδιο συμπέρασμα στο πλαίσιο του υπομνήματός της αντικρούσεως όσον αφορά τα αντιλούμενα από τον κανονισμό 2187/93 δικαιώματα. Επομένως, η Επιτροπή έρχεται σε αντίθεση προς εαυτήν όταν υπερασπίζεται διαφορετικό υπολογισμό της παραγραφής για τα δικαιώματα που στηρίζονται στο άρθρο 215 της Συνθήκης. Η θέση της αυτή ισοδυναμεί με άγνοια του γεγονότος ότι, στην προκειμένη περίπτωση, πρόκειται για μια ζημία που προκαλείται καθημερινώς και ότι ο κανονισμός 2187/93 στηρίζεται στο άρθρο 215 της Συνθήκης. Οι τελευταίες αυτές παρατηρήσεις αρκούν για να αποκλειστεί η δυνατότητα υπολογισμού της παραγραφής με διαφορετικό τρόπο σε κάθε μία από τις δύο αυτές περιπτώσεις. Επιπλέον, η εκ μέρους της Επιτροπής ερμηνεία είναι αθέμιτη έναντι του ενάγοντος, καθόσον έχει ήδη γίνει δεκτό το δικαίωμά του να λάβει αποζημίωση.

103 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι οι προϋποθέσεις ασκήσεως αγωγής αποζημιώσεως πληρώθηκαν στις 17 Ιουλίου 1986, ημερομηνία κατά την οποία ο ενάγων εμποδίστηκε να επαναλάβει τη διάθεση γάλακτος στο εμπόριο. Επομένως, η προθεσμία της παραγραφής άρχισε να τρέχει από την ημερομηνία αυτή, οπότε όλα τα δικαιώματα του ενάγοντος παραγράφηκαν στις 17 Ιουλίου 1991, ήτοι πέντε έτη μετά την ημερομηνία ενάγωγος της σχετικής προθεσμίας. Επιπλέον, τίποτε δεν εμποδίζει τα κοινοτικά όργανα να επικαλεστούν την παραγραφή (βλ. ανωτέρω, σκέψη 96). Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, κατά τη γνώμη της, ο κανονισμός 2187/93 δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω. Συνεπώς, αποκλείεται να ληφθεί υπόψη το άρθρο 8 του κανονισμού αυτού σε περίπτωση αγωγής στηριζόμενης στο άρθρο 215 της Συνθήκης. Το γεγονός ότι, στο πλαίσιο του προσχεδίου του εν λόγω κανονισμού και κατά τον υπολογισμό της προσφοράς αποζημιώσεως, η Επιτροπή έλαβε ως βάση ένα δικαίωμα αποζημιώσεως καθημερινώς ανανεούμενο δεν έχει τις συνέπειες που προβάλλει ο ενάγων. Εν πάση περιπτώσει, δεδομένου ότι ο ενάγων δεν μπορεί να αντλεί τα δικαιώματά του παρά μόνον από το άρθρο 215 της Συνθήκης, η παραγραφή μπορεί να διέπεται μόνον από το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Όμως, προς ερμηνεία της τελευταίας αυτής διατάξεως, δεν είναι δυνατή η επίκληση του άρθρου 8 του κανονισμού 2187/93, το οποίο εξάλλου αποτελεί ιεραρχικώς κατώτερο κανόνα δικαίου.

104 Εν πάση περιπτώσει και εφόσον η ζημία στην προκειμένη υπόθεση επροκαλείτο καθημερινά, η Επιτροπή εφιστά την προσοχή του Πρωτοδικείου στο γεγονός ότι ο ενάγων, μετά την παραλαβή, στις 4 Μαΐου 1992, του από

30 Απριλίου 1992 εγγράφου του, δεν άσκησε αγωγή εντός της προθεσμίας που προβλέπεται από το άρθρο 43, τρίτη φράση, του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Από αυτό η Επιτροπή συνάγει ότι είναι αμφίβολο αν ο ενάγων μπορεί να επικαλείται διακοπή της παραγραφής την ημερομηνία αυτή. Υπό τις συνθήκες αυτές, η διακοπή επήλθε μόλις την ημερομηνία ασκήσεως της αγωγής, στις 22 Ιανουαρίου 1994. Κατά συνέπεια, τα δικαιώματα του ενάγοντος παραγράφηκαν όσον αφορά το σύνολο των ζημιών που ανάγονται σε περίοδο προγενέστερη της πενταετίας προ της ημερομηνίας αυτής, δηλαδή προ της 22ας Ιανουαρίου 1989.

- 105 Το Συμβούλιο δεν επικαλείται την παραγραφή των δικαιωμάτων του ενάγοντος όσον αφορά την περίοδο από τις 4 Μαΐου 1987 μέχρι τις 29 Μαρτίου 1989.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 106 Για να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό έχουν παραγραφεί οι σχετικές αξιώσεις πρέπει να καθοριστεί καταρχάς η ημερομηνία επελεύσεως των ζημιών, πριν από τον προσδιορισμό της ημερομηνίας κατά την οποία έλαβε χώρα πράξη διακόπτουσα την παραγραφή.
- 107 Η προβλεπόμενη από το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου προθεσμία παραγραφής δεν μπορεί να αρχίσει πριν πληρωθούν όλες οι προϋποθέσεις από τις οποίες εξαρτάται η υποχρέωση αποζημιώσεως, ιδίως δε, όσον αφορά τις περιπτώσεις στις οποίες η ευθύνη απορρέει από κανονιστική πράξη, πριν εμφανιστούν τα ζημιόγωνα αποτελέσματα της πράξεως αυτής (σκέψεις 10 των αποφάσεων Birra Wührer και De Franceschi). Οι εν λόγω προϋποθέσεις αφορούν την ύπαρξη παρανόμου ενεργείας των κοινοτικών οργάνων, το υποστατό της προβαλλόμενης ζημίας και την ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της συμπεριφοράς και της προβαλλόμενης ζημίας (απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Απριλίου 1971, 4/69, Lütticke κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 769, σκέψη 10· απόφαση του Πρωτοδικείου της 18ης Μαΐου 1995, T-478/93, Wafer Zoo κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1479, σκέψη 47).
- 108 Εν προκειμένω, ο ενάγων άρχισε να υφίσταται τη ζημία από την ημερομηνία κατά την οποία, μετά τη λήξη της υποχρεώσεώς του μη εμπορίας, θα μπορούσε να επαναλάβει τις παραδόσεις γάλακτος αν ελάμβανε ποσότητα αναφοράς. Η ζημία αυτή προκλήθηκε απευθείας από κανονιστική πράξη, τον κανονισμό 857/84, ο οποίος κηρύχθηκε ανίσχυρος με την απόφαση Mulder I.

- 109 Ενόψει της επιχειρηματολογίας των διαδίκων, πρέπει να εξετασθεί το ζήτημα αν η πλήρωση των προϋποθέσεων από τις οποίες εξαρτάται η υποχρέωση της Κοινότητας προς αποζημίωση, που καθορίζει το χρονικό σημείο ενάρξεως της προθεσμίας παραγραφής, επήλθε την ημερομηνία εμφάνισης της ζημίας, σύμφωνα με τις αποφάσεις *Bigra Wühler* και *De Franceschi*, όπως ισχυρίζονται τα εναγόμενα κοινοτικά όργανα, ή αν έλαβε χώρα την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως *Mulder I*, με την οποία διαπιστώθηκε το ανίσοχυρο του κανονισμού 857/84, όπως υποστηρίζει ο ενάγων.
- 110 Όσον αφορά το πρώτο επιχείρημα, ο ενάγων δεν μπορεί να ισχυρίζεται, στηριζόμενος στην απόφαση *Adams*, ότι, σε μια κατάσταση όπως αυτή της υπό κρίση υποθέσεως, όπου έλαβε γνώση του παρανόμου της αιτίας της ζημίας μόνο μεταγενέστερα, η παραγραφή άρχισε να τρέχει μόνο από την ημερομηνία αυτή.
- 111 Πράγματι, οι περιστάσεις της υποθέσεως *Adams* ήταν διαφορετικές από αυτές της υπό κρίση υποθέσεως. Ο ενάγων στην υπόθεση *Adams* υπέστη ζημίες, η φαινομενική αιτία των οποίων δεν ήταν ενέργεια της Επιτροπής. Οι ζημίες αυτές εμφανίστηκαν υπό συνθήκες βάσει των οποίων δεν μπορούσαν να δημιουργηθούν υποψίες περί υπάρξεως ευθύνης της Κοινότητας. Στο πλαίσιο της αλληλουχίας αυτής, πρέπει να λαμβάνεται πράγματι υπόψη η στιγμή κατά την οποία ο ενάγων λαμβάνει γνώση της αιτίας της ζημίας. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι δεν είναι δυνατή η επίκληση της παραγραφής έναντι ζημιωθέντος ο οποίος δεν μπόρεσε να λάβει έγκαιρα γνώση της αιτίας της και δεν διέθετε εύλογη προθεσμία για να αντιδράσει (απόφαση *Adams*, σκέψη 50).
- 112 Επιπλέον, όπως σημείωσαν το Συμβούλιο και η Επιτροπή, από την απόφαση *Adams* δεν προκύπτει ότι η προθεσμία παραγραφής αρχίζει να τρέχει μόνον από τη στιγμή που ο ζημιωθείς λαμβάνει γνώση του παρανόμου της πράξεως. Αυτό το οποίο υπογράμμισε το Δικαστήριο είναι η σημασία της γνώσεως της αιτίας της ζημίας και όχι του παρανόμου της. Όμως, εν προκειμένω, ο ενάγων δεν μπορούσε να αμφιβάλει, όταν εμποδίστηκε να παράγει γάλα, ότι η κατάσταση αυτή ήταν αποτέλεσμα της εφαρμογής κανονιστικής πράξεως, του κανονισμού 857/84.

- 113 Υπό τις συνθήκες αυτές το πρώτο επιχείρημα πρέπει να απορριφθεί.
- 114 Όσον αφορά το δεύτερο επιχείρημα, ο ενάγων δεν μπορεί να επικαλεστεί λυσιτελώς το τεκμήριο νομιμότητας που ισχύει όσον αφορά τους κανονισμούς.
- 115 Από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η αγωγή αποζημιώσεως είναι αυτοτελής σε σχέση με την προσφυγή ακυρώσεως (διάταξη του Δικαστηρίου της 21ης Ιουνίου 1993, C-257/93, Van Parijs κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-3335, σκέψεις 14 και 15). Επομένως, η ακύρωση του κανονισμού 857/84 ή η διαπίστωση του ανισχύρου του δεν ήταν απαραίτητες για την άσκηση αγωγής αποζημιώσεως. Επομένως, εν προκειμένω, τίποτε δεν εμπόδιζε τον ενάγοντα να ασκήσει αγωγή αποζημιώσεως από τη στιγμή που υπέστη ζημία.
- 116 Συναφώς, οι ισχυρισμοί του ενάγοντος σχετικά με τις πολύ περιοριστικές προϋποθέσεις από τις οποίες η νομολογία (προαναφερθείσα απόφαση Zuckerfabrik Schöppenstedt κατά Συμβουλίου, σκέψη 11) εξαρτά την ευθύνη της Κοινότητας λόγω κανονιστικής πράξεως (βλ. ανωτέρω, σκέψη 79) είναι αβάσιμοι. Πράγματι, ερευνάται αν συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτές μόνον όταν πρέπει να εξετασθεί, όσον αφορά τα ζητήματα ουσίας, η ύπαρξη υποχρεώσεως προς αποζημίωση. Όμως, ο ενάγων δεν άσκησε εγκαίρως αγωγή αποζημιώσεως· η άσκηση της αγωγής αυτής και μόνον θα είχε ως αποτέλεσμα την άμεση διακοπή της προθεσμίας παραγραφής. Ενόψει της περιστάσεως αυτής, περιέρονται σε δεύτερη μοίρα οι τυχόν δυσκολίες ευδοκιμήσεως μιας τέτοιας αγωγής.
- 117 Το προβαλλόμενο επιχείρημα δεν μπορεί να δικαιολογήσει την αδράνεια του ενάγοντος, ο οποίος απευθύνθηκε στα κοινοτικά όργανα τέσσερα έτη μετά την εκ μέρους του Δικαστηρίου διαπίστωση του ανισχύρου της πράξεως που αποτελεί την αιτία της ζημίας του, ενώ άλλοι παραγωγοί, ενάγοντες στην υπόθεση Mulder II, η κατάσταση των οποίων ήταν παρόμοια προς τη δική του, επέτυχαν την έκδοση αποφάσεως δεχόμενης την ύπαρξη υποχρεώσεως της Κοινότητας προς αποζημίωση, κατόπιν έγκαιρης ασκήσεως αγωγής.

- 118 Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, σε περίπτωση ασκήσεως προσφυγής ακυρώσεως κατά κανονισμού που αποτελεί την αιτία ζημίας ή σε περίπτωση υποβολής προδικαστικού ερωτήματος ως προς το κύρος ενός τέτοιου κανονισμού, όπως του αφορώντος τους ενάγοντες στην υπόθεση Mulder I, η προθεσμία παραγραφής συνεχίζει να τρέχει έναντι όλων των άλλων ζημιωθέντων που δεν προσέφυγαν στη δικαιοσύνη. Πράγματι, δεδομένου ότι οι ζημίες προκαλούνται σε βάρος καθενός από τους ζημιωθέντες από την κανονιστική πράξη, σ' αυτούς τους ίδιους εναπόκειται να ζητήσουν την αποκατάστασή τους από τα κοινοτικά όργανα ή, ενδεχομένως, να προσφύγουν δικαστικώς κατά των εν λόγω οργάνων εντός της προθεσμίας του άρθρου 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, ειδάλως η αξίωσή τους παραγράφεται.
- 119 Επομένως, το δεύτερο επιχείρημα πρέπει να απορριφθεί.
- 120 Όσον αφορά το τρίτο επιχείρημα, ο ενάγων δεν μπορεί να επικαλείται τη διαφορούμενη και ασαφή κατάσταση στην οποία βρίσκονταν οι παραγωγοί SLOM.
- 121 Όπως προκύπτει από τις ίδιες του τις δηλώσεις, η εν λόγω αβεβαιότητα οφειλόταν στο γεγονός ότι, μέχρι της εκδόσεως της αποφάσεως Mulder I, ετίθετο το ζήτημα αν την ευθύνη για την κατάσταση των παραγωγών SLOM έφεραν τα κράτη μέλη ή η Κοινότητα.
- 122 Δεδομένου ότι η αβεβαιότητα αφορούσε μόνον αυτές τις δύο εναλλακτικές περιπτώσεις, εναπέκειτο στους ζημιωθέντες παραγωγούς να διακόψουν την παραγραφή έναντι τόσο των εθνικών αρχών όσο και της Κοινότητας.
- 123 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο ενάγων δεν είχε απευθυνθεί απευθείας στα κοινοτικά όργανα προ της αποστολής τού από 30 Απριλίου 1992 εγγράφου του, που περιήλθε στο Συμβούλιο στις 4 Μαΐου 1992, με το οποίο ζήτησε να αποζημιωθεί. Ομοίως, διαπιστώνεται ότι δεν προσέφυγε δικαστικώς προ της εκδόσεως της αποφάσεως Mulder II.

- 124 Όμως, τίποτε δεν εμπόδιζε την άσκηση αγωγής αποζημιώσεως, η οποία, κατά πάγια νομολογία, μπορούσε να ασκηθεί χωρίς να απαιτείται προηγουμένως η ακύρωση ή η διαπίστωση του ανισχύρου του κανονισμού 857/84.
- 125 Υπό τις συνθήκες αυτές, το τρίτο επιχείρημα πρέπει να απορριφθεί.
- 126 Τέλος, όσον αφορά το τέταρτο επιχείρημα, ο ενάγων δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι η αναγνώριση του παρανόμου της πράξεως που αποτέλεσε την αιτία της ζημίας αποτελεί μία των προϋποθέσεων από τις οποίες εξαρτάται η υποχρέωση προς αποζημίωση, η συρροή των οποίων αποτελεί, δυνάμει των αποφάσεων Birra Wührer και De Franceschi, το σημείο ενάρξεως της προθεσμίας παραγραφής.
- 127 Πρέπει να υπομνησθεί ότι η εν λόγω προθεσμία δεν μπορεί να αρχίσει παρά μόνο τη στιγμή που είναι δυνατή η άσκηση αγωγής.
- 128 Συνεπώς, η άποψη του ενάγοντος θα είχε ως αποτέλεσμα να εξαρτάται το δικαίωμα ασκήσεως αγωγής αποζημιώσεως από την προηγούμενη ακύρωση ή διαπίστωση του ανισχύρου της πράξεως που αποτέλεσε την αιτία της ζημίας. Επομένως, η άποψη αυτή αντιβαίνει προς την αυτοτέλεια της αγωγής αποζημιώσεως βάσει των άρθρων 178 και 215 της Συνθήκης έναντι της προσφυγής ακυρώσεως, αυτοτέλεια η οποία παρέχει τη δυνατότητα ασκήσεως αγωγής αποζημιώσεως χωρίς να έχει προηγηθεί προσφυγή ακυρώσεως και, κατά συνέπεια, εξασφαλίζει ενισχυμένη προστασία των πολιτών.
- 129 Επομένως, το τέταρτο επιχείρημα πρέπει επίσης να απορριφθεί.

- 130 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εν προκειμένω, η προθεσμία της παραγραφής αρχίζει στις 17 Ιουλίου 1986, ημερομηνία από την οποία ο κανονισμός 857/84 άρχισε να παράγει ζημιογόνα για τον ενάγοντα αποτελέσματα, εμποδίζοντάς τον να επαναλάβει τη διάθεση γάλακτος στο εμπόριο.
- 131 Η Επιτροπή δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι η αξίωση του ενάγοντος προς αποζημίωση παρεγράφη στο σύνολό της πέντε έτη μετά τις 17 Ιουλίου 1986, δηλαδή στις 17 Ιουλίου 1991.
- 132 Πράγματι, η ζημία την οποία η Κοινότητα οφείλει να αποκαταστήσει δεν προκλήθηκε στιγμιαία στις 17 Ιουλίου 1986. Η ζημία αυτή συνεχίστηκε κατά τη διάρκεια μιας ορισμένης περιόδου, καθόσον ο ενάγων βρέθηκε σε αδυναμία να λάβει ποσότητα αναφοράς και, επομένως, να παραδώσει γάλα. Πρόκειται για συνεχιζόμενες ζημιές, καθημερινώς επαναλαμβανόμενες. Συνεπώς, σε σχέση με την ημερομηνία της πράξεως με την οποία διεκόπη η παραγραφή, η βάση του άρθρου 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου παραγραφή εφαρμόζεται για την περίοδο που προηγείται πλέον των πέντε ετών από την ημερομηνία αυτή, χωρίς να επηρεάζει τα δικαιώματα που γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια μεταγενέστερων περιόδων.
- 133 Από τις ανωτέρω σκέψεις προκύπτει ότι, προς καθορισμό του κατά πόσον έχουν παραγραφεί τα δικαιώματα του ενάγοντος, πρέπει να προσδιοριστεί η ημερομηνία κατά την οποία διεκόπη η προθεσμία παραγραφής.
- 134 Επί του ζητήματος αυτού, από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι ο ενάγων διέκοψε την παραγραφή με έγγραφο που απέστειλε στο Συμβούλιο, το οποίο παρελήφθη στις 4 Μαΐου 1992. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, έπρεπε να ασκηθεί αγωγή αποζημίωσης εντός προθεσμίας δύο μηνών από της απαντήσεως του Συμβουλίου.

- 135 Ωστόσο, προκύπτει ότι, με έγγραφο της 6ης Μαΐου 1992, το Συμβούλιο, προς αποφυγή της ασκήσεως αγωγής αποζημίωσης, παραιτήθηκε από τη δυνατότητα επικλήσεως της παραγραφής έναντι του ενάγοντος όσον αφορά τα μη παραγραφέντα ακόμη δικαιώματά του (αυτά τα οποία αφορούν την πενταετία που προηγείται της 4ης Μαΐου 1992, ημερομηνίας διακοπής της παραγραφής), μέχρι της παρόδου τριμήνου χρονικού διαστήματος από της δημοσίευσής της αποφάσεως Mulder II στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων*. Επομένως, το έγγραφο αυτό της 6ης Μαΐου είχε ως σκοπό να αποτρέψει τον ενάγοντα να προσφύγει δικαστικώς εντός της δέμηνης προθεσμίας που προβλέπει το άρθρο 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου. Συνεπώς, το έγγραφο αυτό σήμαινε ότι το Συμβούλιο παραιτείτο, υπό τις διαλαμβανόμενες σ' αυτό προϋποθέσεις, από τη δυνατότητά του να επικαλεστεί το γεγονός ότι ο ενάγων δεν προσέφυγε δικαστικώς.
- 136 Το Συμβούλιο και η Επιτροπή, με την ανακοίνωσή τους της 5ης Αυγούστου, κατόπιν της εκ μέρους του Δικαστηρίου αναγνωρίσεως του δικαιώματος των παραγωγών να λάβουν αποζημίωση (βλ. ανωτέρω, σκέψη 13), παρέτειναν την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας η ως άνω παραίτησή τους παρήγαγε τα αποτελέσματά της. Δυνάμει των σημείων 2 και 3 της ανακοίνωσης αυτής, τα κοινοτικά όργανα ανέλαβαν την υποχρέωση να μην επικαλεστούν την παραγραφή του άρθρου 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου μέχρι λήξεως της προθεσμίας υποβολής αιτήσεων προς αποζημίωση, οι πρακτικές λεπτομέρειες υποβολής των οποίων επρόκειτο να καθοριστούν αργότερα.
- 137 Οι λεπτομέρειες αυτές εφαρμογής καθορίστηκαν με τον κανονισμό 2187/93. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 10, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού αυτού, η δέσμευση την οποία δέχθηκαν αυτοβούλως τα κοινοτικά όργανα, στο πλαίσιο της οποίας παραιτήθηκαν από το δικαίωμά τους να επικαλεστούν την παραγραφή, έληξε στις 30 Σεπτεμβρίου 1993 έναντι των παραγωγών που δεν υπέβαλαν αίτηση προς αποζημίωση στο πλαίσιο του κανονισμού. Από το σύστημα του κανονισμού αυτού προκύπτει ότι, για τους παραγωγούς που υπέβαλαν μια τέτοια αίτηση, η ως άνω δέσμευση των κοινοτικών οργάνων έπαυσε να ισχύει με τη λήξη της προθεσμίας αποδοχής της υποβληθείσας κατόπιν αυτής της αιτήσεως προσφοράς.
- 138 Στις 26 Νοεμβρίου 1993 απεστάλη στον ενάγοντα, κατόπιν σχετιής αιτήσεώς του, προσφορά αποζημίωσης εξ ονόματος του Συμβουλίου και της Επιτροπής. Δεδομένου ότι η παρούσα αγωγή κατατέθηκε στις 22 Ιανουαρίου 1994, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ασκήθηκε εντός της δέμηνης προθεσμίας που

προβλεπόταν για την αποδοχή της προσφοράς από το άρθρο 14 του κανονισμού 2187/93, και, επομένως, την περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας τα κοινοτικά όργανα είχαν αναλάβει την υποχρέωση να μην επικαλεστούν την παραγραφή.

139 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, ενόψει του άρθρου 43 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, ο ενάγων διέκοψε νομοτύπως την παραγραφή με το έγγραφο που απέστειλε στο Συμβούλιο στις 30 Απριλίου 1992, το οποίο παρελήφθη από το εν λόγω κοινοτικό όργανο στις 4 Μαΐου 1992· δεδομένου ότι τα κοινοτικά όργανα παραιτήθηκαν από τη δυνατότητά τους να επικαλεστούν και, επομένως, δεν μπορούν να προβάλλουν την περίοδο που περιλαμβάνεται μεταξύ της ημερομηνίας αυτής και της καταθέσεως της αγωγής. Κατά συνέπεια, η διακοπή της παραγραφής επήλθε στις 4 Μαΐου 1992.

140 Κατά τη νομολογία (απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Νοεμβρίου 1984, 256/80, 257/80, 265/80, 267/80, 5/81, 51/81 και 282/82, Birra Wührer κ.λπ. κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 3693, σκέψη 16), η προς αποζημίωση περίοδος είναι η πενταετία που προηγείται της ημερομηνίας διακοπής της παραγραφής. Επομένως, περιλαμβάνεται μεταξύ της 4ης Μαΐου 1987 και της 28ης Μαρτίου 1989, προηγούμενης της ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 764/89, ο οποίος, εφόσον παρείχε πλέον τη δυνατότητα χορηγήσεως ειδικών ποσοτήτων αναφοράς στους παραγωγούς SLOM I, έθεσε τέλος στην προξενούμενη σε βάρος του ενάγοντος ζημία.

Επί του ποσού της αποζημιώσεως

141 Ο ενάγων ζητεί αποζημίωση 31 976,899 ECU. Με το υπόμνημα απαντήσεώς του προσκομίζει στοιχεία, ιδίως έκθεση πραγματογνωμοσύνης, βάσει των οποίων η πραγματική του ζημία, για την περίοδο από 16 Ιουλίου 1986 μέχρι 29 Μαρτίου 1989, ανέρχεται σε 119 863,21 γερμανικά μάρκα, ποσό στο οποίο πρέπει να προστεθούν οι οφειλόμενοι τόκοι από τις 19 Μαΐου 1992, ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως Mulder II.

142 Τα εναγόμενα κοινοτικά όργανα διατείνονται ότι ο ενάγων δεν απέδειξε τη ζημία την οποία υπέστη ο ίδιος ατομικά. Η προσκομιζόμενη έκθεση πραγματογνωμοσύνης στηρίζεται σε στατιστικά στοιχεία, αφορώντα το σύνολο των

παραγωγών γάλακτος. Κατά την Επιτροπή, ο ενάγων υπερεκτίμησε αισθητά τα εισοδήματα που θα αποκόμιζε από υποθετικές παραδόσεις γάλακτος και υποτίμησε τα εισοδήματα από τις εναλλακτικές δραστηριότητες που άσκησε κατά το επίμαχο διάστημα. Στην πραγματικότητα δεν υπέστη καμία ζημία.

- 143 Πρέπει να σημειωθεί ότι οι διάδικοι δεν είχαν ως τώρα τη δυνατότητα να διατυπώσουν την άποψή τους ειδικά επί του ποσού της αποζημίωσης σχετικά με την περίοδο που λαμβάνει υπόψη το Πρωτοδικείο, ήτοι το διάστημα από 4 Μαΐου 1987 μέχρι 28 Μαρτίου 1989.
- 144 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι δεν αποκλείεται η δυνατότητα εξωδικαστικής διευθετήσεως της διαφοράς. Πράγματι, στο πλαίσιο του κανονισμού 2187/93, τα εναγόμενα κοινοτικά όργανα απηύθυναν στον ενάγοντα, μέσω των αρμόδιων εθνικών αρχών, προσφορά κατ' αποκοπήν αποζημίωσης, η οποία περιήλθε σ' αυτόν στις 26 Νοεμβρίου 1993. Με το δικόγραφο της αγωγής του ο ενάγων ανέφερε ότι ήταν καταρχήν σύμφωνος με το ποσό των καθοριζόμενων με τον κανονισμό 2187/93 αποζημιώσεων, εκτός όσον αφορά τη διάρκεια της προς αποζημίωση περιόδου (βλ. ανωτέρω, σκέψη 48). Επομένως, αν και διαπιστώθηκε ότι ο ενάγων δεν δέχθηκε την προσφορά αποζημίωσης υπό τις προϋποθέσεις που προβλέπει ο κανονισμός αυτός (βλ. ανωτέρω, σκέψεις 59 έως 68), το Πρωτοδικείο κρίνει ότι δεν αποκλείεται η δυνατότητα επιτεύξεως συμφωνίας.
- 145 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο καλεί τους διαδίκους να αναζητήσουν μια συμφωνία ενόψει της παρούσας αποφάσεως ως προς το ποσό της αποζημίωσης η οποία αφορά το σύνολο της ζημίας που πρέπει να αποκατασταθεί, εντός προθεσμίας δώδεκα μηνών. Ελλείψει συμφωνίας, οι διάδικοι θα υποβάλουν, εντός της προθεσμίας αυτής, τα αιτήματά τους ως προς το ύψος της αποζημίωσης.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 146 Ενόψει των προεκτεθέντων στη σκέψη 145 το Πρωτοδικείο επιφυλάσσεται ως προς τα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο πενταμελές τμήμα),

αποφαινόμενο παρεμπιπτόντως, αποφασίζει:

- 1) Τα εναγόμενα κοινοτικά όργανα υποχρεούνται να αποκαταστήσουν τη ζημία που υπέστησαν οι προσφεύγοντες λόγω της εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 857/84 του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1984, περί γενικών κανόνων για την εφαρμογή της εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68 στον τομέα του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων, όπως συμπληρώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 1371/84 της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 1984, για τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής της συμπληρωματικής εισφοράς που αναφέρεται στο άρθρο 5γ του κανονισμού (ΕΟΚ) 804/68, καθόσον οι κανονισμοί αυτοί δεν πρόβλεψαν τη χορήγηση ποσότητας αναφοράς στους παραγωγούς οι οποίοι, σε εκτέλεση υποχρέωσης αναληφθείσας βάσει του κανονισμού (ΕΟΚ) 1078/77 του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 1977, περί θεσπίσεως συστήματος προμηδοτήσεων για τη μη εμπορία του γάλακτος και των γαλακτοκομικών προϊόντων και τη μετατροπή των αγελών βοοειδών γαλακτοκομικής κατευθύνσεως, δεν παρέδωσαν γάλα κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς που επελέγη από το οικείο κράτος μέλος.
- 2) Η περίοδος για την οποία ο ενάγων πρέπει να λάβει αποζημίωση για τη ζημία που υπέστη λόγω της εφαρμογής του κανονισμού 857/84 αρχίζει στις 4 Μαΐου 1987 και λήγει στις 28 Μαρτίου 1989.
- 3) Οι διάδικοι θα υποβάλουν εντός προθεσμίας δώδεκα μηνών από της εκδόσεως της παρούσας αποφάσεως στο Πρωτοδικείο τα προς καταβολή ποσά, τα οποία θα καθοριστούν διά κοινής συμφωνίας.

4) Ελλείψει τέτοιας συμφωνίας, θα υποβάλουν εντός της ίδιας προθεσμίας στο Πρωτοδικείο τα αίτηματά τους ως προς το ύψος της αποζημιώσεως.

5) Το Πρωτοδικείο επιφυλάσσεται ως προς τα δικαστικά έξοδα.

Saggio

Bellamy

Καλογερόπουλος

Tiili

Moura Ramos

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Απριλίου 1997.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

H. Jung

A. Saggio